

Қазақстан Республикасы
Ақпарат және қоғамдық
даму министрлігі

**NEET САНАТЫНДАҒЫ ЖАСТАРМЕН ЖҰМЫСТЫ ҰЙЫМДАСТЫРУ
ЖӨНІНДЕГІ ӘДІСТЕМЕЛІК НҮСҚАУЛЫҚ:
АНЫҚТАМАСЫ, ЕСЕПТЕУ ӘДІСТЕМЕСІ, ЖҰМЫС АЛГОРИТМДЕРІ**

**МЕТОДИЧЕСКОЕ РУКОВОДСТВО ПО ОРГАНИЗАЦИИ
РАБОТЫ С МОЛОДЕЖЬЮ КАТЕГОРИИ NEET:
ОПРЕДЕЛЕНИЕ, МЕТОДИКА РАСЧЕТА, АЛГОРИТМЫ РАБОТЫ**

Қазақстан Республикасы
Ақпарат және қоғамдық
даму министрлігі

**NEET санатындағы жастармен жұмысты ұйымдастыру жөніндегі
әдістемелік нұсқаулық:
*анықтамасы, есептеу әдістемесі,
жұмыс алгоритмдері***

NEET санатындағы жастармен жұмысты ұйымдастыру жөніндегі әдістемелік нұсқаулық: анықтамасы, есептеу әдістемесі, жұмыс алгоритмдері / А.Қ. Сакошев, С.Ж. Ахантаева, Е.А. Руднева, Э.С. Паули, Н.О. Наурызбаев – Нұр-Сұлтан, 2021.

NEET санатындағы жастармен жұмысты ұйымдастыру жөніндегі әдістемелік нұсқаулықты «Жастар» ғылыми-зерттеу орталығы әзірледі.

Әдістемелік материалда NEET санатындағы жастар туралы өзекті деректер және Қазақстан Республикасындағы ахуалдың кешенді талдауы, сондай-ақ NEET санатындағы жастармен жұмыс бойынша ұсынымдар мен алгоритмдер берілген, халықаралық тәжірибе мен өңірлік ерекшелікті ескере отырып, есептеу жүргізілген.

ISBN 978-601-7857-56-1

© «Жастар» ғылыми-зерттеу орталығы, 2021

Қысқартулар:

NEET	ағыл. Not in Education, Employment or Training
АЖ	Ақпараттық жүйе
БАҚ	Бұқаралық ақпарат құралдары
«Жастар» ҒЗО	«Жастар» ғылыми-зерттеу орталығы
ЖОО	Жоғары оқу орны
Еуростат	Еуропалық Одақтың статистикалық агенттігі
ҚР АҚДМ ЖОІК	Қазақстан Республикасы Ақпарат және қоғамдық даму министрлігінің Жастар және отбасы істері комитеті
СҚО	Солтүстік Қазақстан облысы
ҰБТ	Ұлттық бірыңғай тестілеу
ҰСБ	Қазақстан Республикасы Стратегиялық жоспарлау және реформалар жөніндегі агенттігінің Ұлттық статистика бюросы
ХЕҰ	Халықаралық еңбек ұйымы

Мазмұны

Кіріспе	5
I. NEET санатындағы жастар: хал-жағдайы, себептері	8
NEET әлеуметтанулық портреті.....	11
NEET негізгі кіші топтары	14
II. NEET санатындағы жастарды есептеу және анықтау алгоритмдері	18
NEET жастарын анықтаудың жаңа әдістемесі	20
III. NEET санатындағы жастармен жұмыстың халықаралық тәжірибесі	24
IV. NEET санатындағы жастармен жұмыс істеу жөніндегі ұсынымдар мен алгоритмдер	39

ΚΙΡΙΣΠΕ

Кіріспе

Цифрлық экономиканың дамуы және өндірістік үдерістің технологияландырылуы қазіргі еңбек нарығын айтарлықтай өзгертті. Экономикалық дамудың осы бір жаңа жағдайларында ең осал әлеуметтік топ болып саналатын жастарға, жастар санатына қатысты NEET (ағыл. Not in Education, Employment or Training) ұғымы пайда болды.

NEET буыны – бұл экономикалық, әлеуметтік немесе саяси сипаттағы әртүрлі факторларға байланысты жұмыс істемейтін және еш жерде оқымайтын жастардың топтастығы. Қазақстанда соңғы жылдары NEET санатындағы жастарды қолдау мәселелеріне мемлекет тарапынан ерекше көңіл бөлінуде. Президент Қ.К. Тоқаев өзінің 2021 жылғы Қазақстан халқына арналған Жолдауында «Бүгінгі таңда NEET санатындағы 237 мың жас адам қолдау шараларымен қамтылмаған» деп атап өтті.

Бүгінгі таңда елімізде NEET санатындағы жастармен іске асырылып жатқан жүйелі шаралар кешені осы санаттың басым бөлігін мемлекет пен үкіметтік емес сектор тарапынан қолдаумен қамтуға мүмкіндік береді. NEET санатындағы жастармен орталықтандырылған жұмысты «Жастар» ғылыми-зерттеу орталығының (бұдан әрі – «Жастар» ҒЗО) көмегімен Қазақстан Республикасы Ақпарат және қоғамдық даму министрлігінің Жастар және отбасы істері комитеті (бұдан әрі – ҚР АҚДМ ЖОІК) жүзеге асырады. Жыл сайын «Жастар» ғылыми-зерттеу орталығы осы жастар тобының әлеуметтік көзқарастарын зерделеу және анықтау үшін әлеуметтанулық зерттеулер жүргізеді. Жергілікті деңгейде мемлекеттік жастар саясатының осы бағыты өңірдегі ішкі саясат, қоғамдық даму, жастар саясатының мәселелері жөніндегі басқармалардың және жастар ресурстық орталықтарының құзыретіне жатады.

2021 жылы Қазақстан Республикасының Ақпарат және қоғамдық даму министрлігі NEET санатындағы жастармен жұмысты жандандырып, күшейте бастады. Осы мақсатта 2021 жылдың сәуір айында ҚР АҚДМ ЖОІК «Жастар» ҒЗО және «Nur Otan» партиясымен бірлесіп, **NEET жастармен жұмысқа әдістемелік қолдау көрсету үшін Нұр-Сұлтан қаласында республикалық жобалық** кеңсе құрды. Жобалық кеңсе қызметінің шеңберінде осы санаттағы жастардың үлесін азайту үшін жаңа заңнамалық бастамалар мен ведомствоаралық тәсілдемелерді әзірлеу және оларды NEET санатындағы жастармен жұмыстың барлық деңгейіне енгізу жоспарлануда. NEET буынының мәселелері – бұл жастар арасында адами капиталды дамыту мен сақтаудың жаһандық мәселесі.

NEET санатындағы жастармен жұмысты ұйымдастыру жөніндегі әдістемелік нұсқаулық NEET санатындағы жастардың әлеуметтік жағдайы мен әл-ауқаты және жастар саясатын іске асыру мәселелеріне қызығушылық танытқандардың барлығы, яғни мемлекеттік органдар, азаматтық ұйымдар, жастар саясаты институттары, оқу орындары, жастардың үкіметтік емес ұйымдары, сарапшылар қауымдастығы, БАҚ өкілдері үшін дайындалған болатын.

I.
**NEET
СНАТЫНДАҒЫ
ЖАСТАР:
ХАЛ-ЖАҒДАЙЫ,
СЕБЕПТЕРІ**

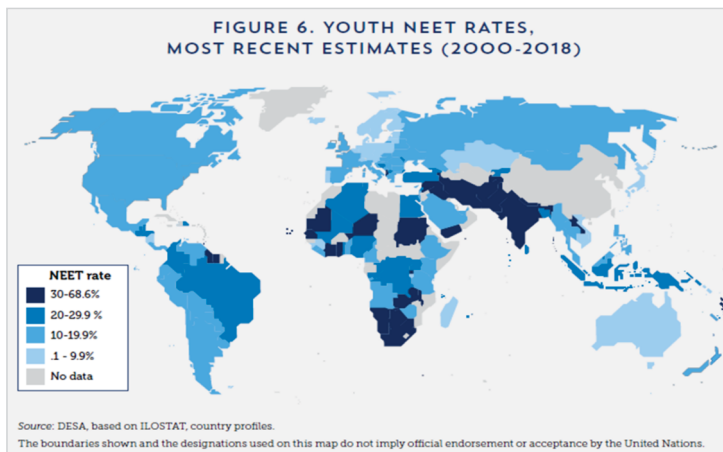
I. NEET санатындағы жастар: хал-жағдайы, себептері

Озық технологиялардың қарқынды дамуы нәтижесінде жұмыспен қамту нарығының құрылымы айтарлықтай өзгерді. Жастар осы жаңа жағдайларда ең осал топ болып табылады. Бүгінгі таңда мемлекеттің тарапынан көрсетілетін қолдау білім алуға қол жеткізуді қамтамасыз етумен ғана шектелмеуі тиіс. Мемлекеттік және үкіметтік емес институттар жастарды цифрлық сауаттылыққа үйретіп, әлеуметтік кәсіпкерлікті дамытып, жаңа технологиялық әлемде жастардың толыққанды дамуын қамтамасыз ету үшін инфрақұрылымға, инновациялар мен зерттеулерге инвестициялар салуы тиіс.

Осы тұрғыдан мемлекеттік жастар саясатының тиімділігін өлшеудің салыстырмалы жаңа индикаторы болып табылатын NEET көрсеткіші, жастар жұмыссыздығының деңгейімен салыстырғанда, жастар еңбек нарығының қазіргі әлеуетінің ең дұрыс өлшемі болып саналады. Оған жастардың жұмыс күшіне және білім беру саласына тартылмаған бөлігі кіреді, сондықтан оларды жұмыссыздар ретінде қарастыруға болмайды.

NEET санатындағы жастар ұғымы (Not in education, employment or training, «білім алмайтындар, жұмыс істемейтіндер және біліктілігін арттырмайтындар») қоғамдық дискурста жақында пайда болды: ол алғаш рет Ұлыбританияда 1999 жылы Әлеуметтік оқшаулану мәселелері жөніндегі комиссияның «Алшақтықты жою: білімі, жұмысы немесе кәсіби дайындығы жоқ 16-18 жас аралығындағы балаларға арналған жаңа мүмкіндіктер» баяндамасында қолданылды. Бірте-бірте ол басқа мемлекеттерге таралып кетті.

NEET санатындағы жастар
әлемдік көрсеткіш¹

¹ «Жастардың әлеуметтік кәсіпкерлігі және 2030 жылға дейінгі күн тәртібі» жастар мәселелері жөніндегі дүниежүзілік баяндама

Әлемдік рейтингте Қазақстан NEET жастары үлесі жөнінен көрсеткіші ең төмен (1-9,9%) елдер санатына кіреді. 2010 жылдан бастап 2020 жылға дейінгі кезеңде елдегі NEET үлесінің көрсеткіші 8,2%-дан 7,1%-ға дейін (1,1%-ға) азайды. Ал статистика деректері бойынша, 2021 жылдың 2-тоқсанында NEET жастарының үлесі 6,7%-ды құрады.

Қазақстан Республикасындағы 20 жылдағы² NEET санатындағы жастардың үлесі (15-28 жас) (%)

Қазақстан Республикасы	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Нұр-Сұлтан қ.	10.6	11.7	10.3	8.7	8.3	10.5	12.7	10.4	9.5
Алматы қ.	16.3	13.7	13.1	14.7	14.9	13.7	12.0	6.8	6.8
Шымкент қ.	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ақмола облысы	17.6	15.2	12.0	14.6	15.4	11.1	8.6	10.7	10.3
Ақтөбе облысы	15.2	11.3	12.2	10.8	9.1	9.6	6.2	6.2	4.6
Алматы облысы	22.2	15.1	13.5	11.3	13.2	12.7	9.3	10.2	10.5
Атырау облысы	20.5	16.9	19.8	18.9	13.4	15.2	11.7	9.6	10.7
Шығыс Қазақстан	14.5	14.3	14.7	12.5	14.4	13.7	13.0	11.6	12.5
Жамбыл облысы	18.1	19.4	15.3	18.0	20.8	18.7	10.8	9.7	10.7
Батыс Қазақстан	22.5	15.7	14.2	15.1	15.7	15.2	13.2	12.6	11.3
Қарағанды облысы	19.9	15.8	12.7	12.6	11.5	10.8	11.4	10.2	11.3
Костанай облысы	17.6	15.7	15.0	12.5	9.5	13.1	9.6	13.3	7.8
Қызылорда облысы	31.8	24.3	21.5	22.6	14.6	13.9	13.2	8.1	8.0
Маңғыстау облысы	15.5	14.4	14.9	14.3	14.2	13.1	12.5	12.1	13.4
Павлодар облысы	14.2	13.8	13.3	12.2	10.0	9.9	8.0	7.0	7.9
Солтүстік Қазақстан	16.6	16.3	14.0	11.8	11.4	11.0	-	10.4	9.3
Түркістан облысы	-	-	-	-	-	-	9.4	-	-
Оңтүстік Қазақстан	19.5	11.0	9.8	10.6	10.2	10.4	10.6	9.0	8.9

Қазақстан Республикасы	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	II тоқсан 2021
Нұр-Сұлтан қ.	11.9	11.6	14.7	17.0	7.9	6.8	6.6	9.2	7.1	6.8	7.0	6.9
Алматы қ.	5.8	4.5	4.5	6.9	7.6	8.6	7.7	6.6	6.3	6.1	6.1	5.7
Шымкент қ.	-	-	-	-	-	-	-	-	9.1	8.7	7.7	7.3
Ақмола облысы	7.5	6.8	6.4	6.8	4.9	8.1	7.3	7.1	5.9	6.2	7.5	8.9
Ақтөбе облысы	3.2	3.4	3.0	4.2	8.1	9.0	7.3	7.8	8.5	8.1	8.4	7.5
Алматы облысы	8.2	9.1	9.3	9.7	9.7	9.2	9.4	7.5	7.0	7.2	7.2	7.0
Атырау облысы	9.5	6.4	6.5	5.7	7.0	8.0	8.0	8.9	6.8	5.2	5.5	5.5
Шығыс Қазақстан	10.0	9.8	7.4	8.4	7.8	9.4	7.6	8.6	5.7	5.6	6.6	5.8
Жамбыл облысы	7.3	8.8	10.4	8.6	11.8	15.2	14.9	10.7	8.0	7.6	7.1	7.4
Батыс Қазақстан	9.7	7.4	5.8	4.5	4.1	5.1	3.1	2.8	2.9	2.8	3.1	3.8
Қарағанды облысы	10.2	8.8	9.3	6.8	12.8	14.1	13.0	12.4	12.5	12.3	11.5	9.1

² Ұлттық статистика бюросының деректері

Қазақстан Республикасындағы 20 жылдағы NEET санатындағы жастардың үлесі (15-28 жас) (%)

Қазақстан Республикасы	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	II тоқсан, 2021
Қостанай облысы	8.2	7.8	8.0	8.0	8.8	9.5	6.7	9.2	8.7	7.9	7.4	7.1
Қызылорда облысы	9.4	7.8	10.3	10.9	14.6	10.9	13.2	10.6	8.2	8.2	8.3	8.1
Маңғыстау облысы	13.3	12.6	16.6	13.0	16.5	12.0	15.9	11.5	7.1	8.0	7.8	7.5
Павлодар облысы	6.1	6.6	6.1	6.1	5.1	7.1	8.6	5.9	5.3	4.9	4.9	4.9
Солтүстік Қазақстан	7.2	8.2	9.1	9.9	8.1	7.6	8.3	8.3	9.5	7.1	6.8	4.8
Түркістан облысы	-	-	-	-	-	-	-	-	13.3	10.7	8.0	7.5
Оңтүстік Қазақстан	7.8	7.4	7.2	6.6	8.0	9.7	9.6	10.8	-	-	-	-

Қазақстан Республикасының Стратегиялық жоспарлау және реформалар жөніндегі агенттігінің Ұлттық статистика бюросының деректері бойынша, 2021 жылдың басында халық саны 18 879 552 болған кезде, жастар саны 3 739 883 (20%) құрады. 2020 жылдың қорытындысы бойынша, **15-28 жас аралығындағы жастардың экономикалық белсенді бөлігі (жұмыс күші)** 2 099,8 мың адамды құраған (2019 жылы – 2 124,9 мың), оның ішінде 2 019,4 мың адам жұмыспен қамтылған (2019 жылы – 2 045,9 мың). 2021 жылдың 2-тоқсанында жастардың экономикалық белсенді бөлігі 2 072,9 мың адамды құрады (2020 жылдың 2-тоқсанында – 2 098,3 мың), оның ішінде 1 995,4 мың адам (2020 жылдың 2-тоқсанында – 2 034,5 мың) жұмыспен қамтылған.

2021 жылғы 2-тоқсанның қорытындысы бойынша **жұмыссыз жастар** саны 77,5 мың адамды құрады (2020 жылдың 2-тоқсанында – 84 мың). Ең жоғары көрсеткіштерге тоқталсақ, Алматы қаласында – 13,2 мың, Алматы облысында – 9,9 мың, Нұр-Сұлтан қаласында – 7,3 мың адам. Төмен көрсеткіштерді атап өтсек, Атырау облысында 1,7 мың, СҚО – 1,5 мың адам, Павлодар облысында – 2 мың адам.

NEET жастарының үлесі 2020 жылдың қорытындысы бойынша 7,1% құрады (2019 жылы – 7,4%), яғни 0,3%-ға азайған. 2021 жылдың 2-тоқсанының қорытындысы бойынша NEET үлесі 6,7%, 2020 жылдың осы кезеңінде 7,6% құрады. NEET жастары үлесінің неғұрлым жоғары көрсеткіштері Қарағанды (9,1%), Ақмола (8,9%) және Қызылорда (8,1%) облыстарында байқалады. Қарағанды облысы 2017 жылдан бастап осы бағыттағы кері көшті бастап тұрғанын атап өту қажет.

15-28 жас аралығындағы NEET жастарының өңірлік үлесі, %

№	Өңірдің атауы	2-тоқсан 2019 ж	2-тоқсан 2020 ж	2-тоқсан 2021 ж
	Қазақстан Республикасы	7,2	7,6	6,7
1.	Ақмола облысы	5,6	8,3	8,9
2.	Ақтөбе облысы	7,3	7,5	7,5
3.	Алматы облысы	6,4	9,6	7,0
4.	Атырау облысы	3,5	5,7	5,5
5.	Батыс Қазақстан	3,0	3,6	3,8
6.	Жамбыл облысы	7,7	7,5	7,4
7.	Қарағанды облысы	12,7	12,1	9,1
8.	Қостанай облысы	4,7	5,9	4,9
9.	Қызылорда облысы	8,3	8,4	8,1
10.	Маңғыстау облысы	7,3	8,3	7,5
11.	Павлодар облысы	5,5	4,9	4,9
12.	Солтүстік Қазақстан	9,2	6,1	4,8
13.	Түркістан облысы	10,7	6,7	7,5
14.	Шығыс Қазақстан	4,5	8,6	5,8
15.	Нұр-Сұлтан қ.	6,8	7,0	6,9
16.	Алматы қ.	6,4	6,3	5,7
17.	Шымкент қ.	8,5	8,4	7,3

NEET санатындағы қазақстандық жастарды топқа жатқызу ұзақтығына қарай шартты түрде:

- ұзақ мерзімді жұмыссыздар (бірнеше жыл бойы жұмыс істемейтін және оқымайтын) және қысқа мерзімді жұмыссыздар топтарына бөлуге болады.

- отбасылық міндеттерін орындауға байланысты экономикалық белсенділігін жоғалтқан жастар ұзақ уақыт жұмыссыз жүргендердің басым бөлігін құрайды.

- қысқа мерзімді жұмыссыздар (бұл топқа кіргендеріне бір жыл толмағандар).

2021 жылы «Жастар» F30 жүргізген «Қазақстандағы NEET жастарының әлеуметтік ұстанымдары» зерттеуінің нәтижелері NEET санатындағы жастардың тұрақты жұмысқа орналаспауының 2 негізгі себебі бар екенін көрсетті: **жалақының төмендігі және еңбек нарығында бос орындардың болмауы.**

Жастардың тұрақты жұмысқа орналаспауының бастапқы 5 себебі:

1. Жалақының төмен болуы (36,7%);
2. Жұмыс орындарының болмауы (31,6%);
3. Сәбиінің/балаларының болуы (12,2%);
4. Кездейсоқ табыс көздерінің болуы (11,7%);
5. Білімнің және білім алу мүмкіндігінің болмауы(11,4%).

NEET санатындағы жастарды жиі толғандыратын 5 мәселе:

1. Азық-түлік, халық тұтынатын тауарлар бағасының жоғары болуы (58,5%);
2. Табыстың төмен деңгейі (45,3%);
3. Жұмыссыздық және жұмысқа тұрудағы қиындықтар (43,6%);
4. Жоғары білім құнының қымбаттауы (30,2%);
5. Жеке баспанасының болмауы (17,4%).

NEET әлеуметтанулық портреті

«Жастар» F30 әлеуметтанулық зерттеулерінің қорытындылары бойынша NEET **санатындағы жастардың әлеуметтанулық портреті** жасалып, осы санаттағы жастардың келесі сипаттамалары атап өтілді:

Әлеуметтену. Назардағы маңызды көрсеткіштердің бірі – жас адамдардың отбасындағы және мектеп ұжымдарындағы әлеуметтену жағдайлары. NEET жастарының көпшілігі үйреншікті **қайта әлеуметтену сатыларынан** өтеді: мектепте оқиды; содан кейін біреулері 9-сыныптан кейін колледждерге, басқалары 11-сыныпты бітіріп, университеттерге түседі. 9-сыныптан кейін мектептен кетудің себептерінің бірі, ең алдымен, ҰБТ-ны жақсы тапсыра алмай қалудан қорқу болып табылады. Сондай-ақ себептердің бірі ретінде респонденттер 11-сыныптан кейін ЖОО-да оқу құнының қымбат (колледждегі оқу бағасымен салыстырғанда) екенін алға тартады.

«Мен жоғары оқу орнына түсу қажет емес деп ойладым, өйткені бәрібір қаржылай мүмкіндігім де жоқ еді. Түскеннің өзінде ата-анам ақша іздеп әуре-сарсаңға түсер еді, олардың қиналғанын қаламадым, тіпті оқуға өзімнің де ынтам болмады».

Терең сұхбатқа қатысушы, 2021 ж.

Компаративтік тұрғыдан орта арнаулы және жоғары білімі бар өкілдердің саны басым.

«Мен 9-сыныптан кейін кетуді ұйғардым. Бұл менің өзімнің шешімім болды. Колледжге заң факультетіне түсу үшін кеттім. Бұл мамандық мені қатты қызықтырды, диплом алғым келеді».

Фокус-топтық пікірталасқа қатысушы, 2020 ж.

Сұрақтарға жауап бергендердің 2,1%-ы 9-сыныпты аяқтамаған, яғни мектептен нашар үлгерімі немесе тәртіпсіз мінез-құлқы үшін шығарылған. Біраз бөлігі (47,7%) одан әрі оқуға жоспар құрмаған. Бұл топқа негізінен жоғары білімі немесе кәсіптік-техникалық, орта арнаулы білімі бар жастар енгізілді.

NEET санатындағы жастардың эмоциялық интеллектісін жоғары деп бағалауға болады. Айтар болсақ, респонденттердің тек 5,6%-ында ғана мұғалімдермен, сыныптастармен арада тұрақты негізде түсініспеушіліктер болған. Көпшілігі (56,5%) құрдастарымен және педагогтармен өте жағымды қарым-қатынастар орната алған. Сауалнамаға қатысқан жастардың арасында оқу мекемесінен тыс өзге орындарға баратындар өте аз екенін атап өткен жөн. Үйірмелер мен секцияларға жүйелі баратындар қатысушылардың 28,9%-ын ғана құрады.

Жастардың мамандық таңдау үдерісін саналы сипатқа ие деуге болады. Респонденттер мамандық таңдауда үш негізгі факторға назар аударады: жоғары жалақы, мамандыққа деген сұраныстың болуы, оның адамның таланттары мен қабілеттеріне сәйкес келуі.

«Жалақы жоғары болғанын, мансаптық өсу мүмкіндігім болғанын, мамандық бойынша жұмыс істегенді қалаймын және үйге жақын болса, тіпті жақсы».

Терең сұхбатқа қатысушы, 2021 ж.

«Жалақы үлкен рөл атқарады. Жалақы жақсы болуы тиіс, содан кейін жұмыс орным алыс болмағаны жөн. Менің әкем зейнеткер болғандықтан, демалыс күндері оған көмектесуім керек. Жұмыс бабымен жоғарылауды да қалаймын. Бірінші жұмысымда ондай мүмкіндігім болмады, енді алдағы уақытта мансаптық тұрғыдан өсуді көздеймін».

Терең сұхбатқа қатысушы, 2021 ж.

Сонымен қатар болашақ мамандықты таңдаған кезде жастар ата-аналары мен мұғалімдерінің пікіріне де құлақ асады.

«Анам маған әрдайым менің дәрігер болатынымды айта берді, сөйтіп 11-ші сыныпқа дейін мені осы мамандыққа бейімдеді. Мен өзім де қарсы бола қоймадым».

Фокус-топтық пікірталасқа қатысушы, 2020 ж.

«Иә, мен ағылшын тілінің мұғалімі атандым. Қазіргі таңда мұғалімдерге көп жағдай жасалуда. Сондықтан мен біздің заманымызда мұғалім болған дұрыс деп санаймын. Беделді кәсіп деп есептеймін».

Терең сұхбатқа қатысушы, 2021 ж.

Іздеу және жұмыс тәжірибесі. NEET жастар өкілдерінің басым бөлігі оқи жүріп, табыс тапқан. Сауалнама кезінде жауап бергендердің 47,6%-ы жұмыс іздеп жүргенін айтты. Жұмыс іздеу 19-28 жас аралығындағы ересек жастарды көбірек алаңдатады.

«Мен жұмыссыз қалғаннан кейін бірден Жұмыспен қамту орталығына барып, түйіндемемді қалдырдым, Петропавл қаласында өткен екі бос жұмыс орындары жәрмеңкесіне қатыстым. Әзірге ешкім қоңырау шалмады, бірақ іздеуді жалғастырамын. Ауданда қалғым келмейді, жұмысты қаладан, әсіресе Петропавлдан тапқым келеді».

Терең сұхбатқа қатысушы, 2021 ж.

Жастардың бір бөлігі үшін таныстары, туыстары арқылы жұмыс іздеу ең тиімді әдістердің бірі болып табылады, өйткені бұл олар үшін – жұмысқа орналасудың сенімді және қауіпсіз жолы. Жұмысқа орналасудың сыртқы көздеріне интернетте және газеттерде жарияланған жарнамалар жатады.

NEET жастарының тұрақты жұмыс табуға тырыспауының бір себебі «жалақының төмендігі» болып табылады. Жұмысқа орналасу мүмкіндігі бола тұра, респонденттер жалақы өздерінің ойларының шықпайтын болса, ондай жұмыстан бас тартуға дайын. Іс жүзінде әрбір үшінші адам жұмыс орындарының жоқтығын алға тартады.

«Өкінішке орай, бұл менің ырқымнан тыс нәрсе, өйткені мен қаламызда жұмыс орындарының көбеюіне ешқандай ықпал ете алмаймын».

Терең сұхбатқа қатысушы, 2021 ж.

Мемлекеттік қолдау шараларына тартылу. Респонденттер арасында мемлекеттік жастар саясатын іске асырудың тиімділігіне қатысты бірыңғай пікір жоқ. Дегенмен жауап берушілердің көбі мемлекеттік жастар саясатын тиімді болуы мүмкін деп бағалайды.

Оларға жақсы таныс мемлекеттік бағдарламалар – **«Дипломмен – ауылға», «Жастар тәжірибесі», «Жасыл ел» бағдарламалары, «Болашақ» халықаралық стипендиясы.** NEET жастарының жұмысқа орналастыру жөніндегі **«Жастар кадрлық резерві», «Нәтижелі жұмыспен қамтуды және жаппай кәсіпкерлікті дамытудың 2017-2021 жылдарға арналған бағдарламасы», «Zhas Project» жастар корпусын дамыту жобасы»** сияқты мемлекеттік бағдарламалар туралы хабардарлығы төмен болып шықты.

«Бұлардың бәрі өте керемет бағдарламалар. Жастар тәжірибесі арқылы алғашқы еңбек тәжірибесін алуға болады. «Дипломмен – ауылға» бағдарламасымен де таныстым, басқа облысқа барғанда жәрдемақы, баспана берілетінін және тағы да басқа жеңілдіктер ұсынылатынын білемін. Бірақ жалақы көтерілуі тиіс. Бұл мәселені шешу бағытында мемлекет жақсы жұмыс істеп жатыр».

Терең сұхбатқа қатысушы, 2021 ж.

Сондай-ақ деректер NEET жастарының әлеуметтік қолдау бағдарламаларына қатысуда белсенділік танытпайтынын көрсетеді. Жастарға арналған бағдарламалар туралы мәлімет алудың негізгі көздері – Интернет-ресурстар, жаңалықтар немесе тақырыптық сайттар, әлеуметтік желілердегі жаңалықтар, сондай-ақ телевизиялық бағдарламалар, туыстарымен және достарымен қарым-қатынас кезінде алынатын ақпарат.

Жалпы алғанда, жұмыспен қамтылмаған және оқымайтын жастар мемлекеттен жұмысқа орналастыру, жас отбасыларды тұрғын үймен қамтамасыз ету және білім берудің қолжетімділігі мен сапасын арттыру мәселелерінде қолдау күтеді.

«Жастар арасындағы жұмыссыздықпен күресіп, оның себептерін жою қажет. Жастарды ынталандыру керек немесе оқу бітірген түлекті қабылдауға дайын жұмыс берушілер үшін салық жеңілдіктерін қарастыру керек. Осындай іс-шаралар жүргізілсе деймін».

Терең сұхбатқа қатысушы, 2021 ж.

NEET негізгі кіші топтары

NEET санатындағы жастар құрылымы бір-бірінен жынысы мен жасына, құндылықтарына, жұмысқа деген көзқарасына, білім деңгейіне және басқа қасиеттеріне байланысты ерекшеленеді. Әлеуметтанулық сауалнама және сараптамалық сұхбат нәтижелері бойынша NEET санатындағы жастары келесі кіші топтарға бөлінеді:

1. Ең көп таралған топ – оқу орындарын бітіргеніне көп бола қоймаған (1 айдан 1 жылға дейін)

«**Биылғы түлектер**». Олардың қатарында бозбалалар да, бойжеткендер де бар. Көбінесе оларды өздерінің қазіргі жағдайы алаңдатады, жұмысқа орналасуға тырысады, даму мүмкіндіктерін іздейді және күнделікті отбасылық-тұрмыстық мәселелерін шеше отырып, бар уақытын жұмыс іздеуге, түйіндеме жолдауға және сұхбаттан өтуге жұмсайды. Оларды ата-аналары асырайды және көбінің өз қаражаттары болмайды. Олар NEET жастар санатынан тезірек шығуға тырысады.

2. «**Уақытша жұмыссыз**». Екі немесе одан да көп ұйымда тәжірибе жинақтаған, бірақ қысқарту, пандемия немесе басқа келеңсіздіктер салдарынан жұмысынан айырылған және жаңа жұмыс іздеп жүрген жастар жиі кездеседі. Кей жағдайларда олардың өз жинақтары болуы мүмкін, бірақ көбінесе ата-аналарымен немесе туыстарымен бірге тұрады және қаржы жағынан соларға тәуелді болады. Олар қалыптасқан жағдайға алаңдап, уайымдайды, жұмыссыздықтан шығудың жолын табуға тырысады. Уақытша жұмыссыздардың көбі – қала тұрғындары. Олар NEET жастар санатына қысқа мерзімге қосылады және бұл санаттан тезірек шығуға ұмтылады.

3. «**Ауыл жігіті**». Көбінесе еш жерде жұмыс істемейтін және оқымайтын, бірақ үй шаруашылығында ата-аналары мен туыстарына көмек көрсетумен белсенді айналысатын жастардың (көбінесе жігіттер) тобы да кездеседі. Олар ата-аналарымен бірге тұрады, үйленген, балалы болулары да мүмкін. Қалыптасқан жағдай отбасының ешбір мүшесін толғандыра қоймайды, өйткені ата-аналарға үй шаруашылығында көмекші қажет, сонымен қатар ауылдық жерлерде жұмыспен қамтудың басқа баламалары жоқ. NEET жастар санатында ұзақ уақыт болуы мүмкін. Көбінесе олар жағдайды өзгертуге мүдделі емес.

4. «Жас аналар». Бұл топтағылар екі кіші топқа бөлінеді. Жоғары білімі бар және баласын балабақшаға орналастырғаннан кейін бірден жұмысқа шығуға ынталы қыздар бірінші топқа жатады. Олар көбінесе күйеулерінің немесе ата-аналарының табысына тәуелді. Баласын мектепке дейінгі мекемеге орналастыру мәселесін шешкеннен кейін еш қиындықсыз NEET санатынан шыға алады.

Екінші кіші топ – ешқашан мамандығы бойынша жұмыс істемеген, тіпті білімі де жоқ, үй шаруашылығымен айналысатын және отбасы мүшелеріне қамқорлық жасайтын қыздар. Көбінесе екінші кіші топтағы бойжеткендер жағдайды өзгертуге құштар емес. Отбасының барлық мүшелері ақша жетіспеушілігіне және үнемдеуге мәжбүр болғанына қарамастан, тұрмыс-тіршіліктеріне қанағат етеді. Кейбір жағдайларда жұбайлары келіншектерінің жұмысқа шығуына рұқсат етпейді. NEET жастар санатында ұзақ уақытқа қалулары мүмкін. Көбінесе олар жағдайды өзгертуге мүдделі емес.

5. «Ауылдың жігіттері» немесе «Жас аналар» санатына орта мектепті бітірген соң қандай да бір себептермен колледжге немесе жоғары оқу орнына түсе алмаған **«мектеп түлектері»** біртіндеп қосыла беретінін айта кеткен жөн. Білімі мен құзыреттері болмағасын, колледждер мен жоғары оқу орындарының түлектеріне қарағанда, жұмысқа орналасуда немесе әлеуметтенуде көптеген қиындықтарға тап болады. Оларды асырап отырған ата-аналары әдетте балаларының жұмысқа орналаса алмауына түсіністікпен қарайды. «Мектеп түлектері» NEET жастар санатынан колледжге немесе университетке түсу арқылы шығуға тырысады, бірақ бұл мақсатқа жетудің нақты жоспарын құрмайды. Отбасылық өмірді бастаған жағдайда немесе ата-аналарының қамқорлығына сүйену мен үй шаруашылығына (көбінесе ауылдық жерлерде) көмектесуді жалғастыру арқылы NEET санатында ұзақ уақыт қалып қоюы мүмкін.

NEET жастар топтарының жоғарыда аталған сипаттамалары осы санаттан шығуға барлығы бірдей ұмтылмайтынын көрсетеді. Кейбіреулерін бұл жағдай толғандырмайтыны соншалық, үй шаруашылығына жәрдем беру, туыстарына қолғабыс жасау және отбасы мүшелеріне күтім көрсетуді жұмыс деп санайды. Бұл кейбір дәстүрлерге, халықтың менталитетіне байланысты жағдай және статистиканың қатысы жоқ. Мысалы, кейбір дәстүрлерге сәйкес, отбасындағы кіші ұлдар ата-аналарымен бірге тұрады, үй шаруашылығына көмектеседі (көбінесе ауылдық жерлерде) және жұмысқа тұруға мүдделі емес. Сондай-ақ қоғамның бір бөлігі «қыздар тұрмысқа шығып, дүниеге бала әкелгеннен кейін тек отбасына көңіл бөліп, тұрмыспен ғана айналысуы тиіс» деген пікірді ұстанады, ал отбасында ерлі-зайыптылардың біреуі ғана жұмыс істесе, бұл жағдай қалыпты болып саналады. Сондықтан мемлекеттік органдар кейбір жастардың 29 жасқа толып, жастар санатынан шыққаннан кейін де осы топта қала беретінін ескеруге міндетті.

II. NEET СНАТЫНДАҒЫ ЖАСТАРДЫ ЕСЕПТЕУ ЖӘНЕ АНЫҚТАУ АЛГОРИТМДЕРІ

II. NEET санатындағы жастарды есептеу және анықтау алгоритмдері

ХЕҰ есептеу әдістемесі

Барлық елдерде NEET санатындағы жастар үлесін есептеуде Халықаралық еңбек ұйымының (бұдан әрі – ХЕҰ) «**Лайықты еңбек индикаторлары. Тұжырымдамалар мен анықтамалар**» әдіснамасы қолданылады, оған сәйкес NEET жастардың жалпы санындағы жұмыс істемейтін (жұмыссыз немесе жұмыспен қамтылмаған) және оқымайтын жастардың үлесі ретінде пайызбен анықталады.

ХЕҰ формуласы

Осы үлесті есептеу үшін ХЕҰ үй шаруашылықтарына іріктемелі зерттеу жүргізуді және/немесе халық санағы нәтижелерін пайдалануды ұсынады.

NEET коэффициенті (%) = (Жастар - Жұмыс істейтін жастар - Жұмыс істемейтін, бірақ білім алып жатқан жастар) / Жастар * 100.

Айта кететін жайт, жастардың жалпы санынан шегерген кезде білім алатын және жұмыс істейтін жастардың саны екі рет есептелмеуі керек.

Бұл жағдайда формула келесідей болуы мүмкін:

NEET коэффициенті (%) = ((Жұмыссыз жастар + Жұмыс күшіне тартылмаған жастар) - (Білім беру немесе оқыту саласындағы жұмыссыз жастар + Білім беру немесе оқыту саласындағы жұмыс күшіне тартылмаған жастар)) / Жастар * 100.

Жастар жұмыссыздығының себептерін неғұрлым егжей-тегжейлі зерделеу және осы мәселені шешу шараларын әзірлеу үшін жынысы, жасы, географиялық тұрғылықты жері (қала/ауыл), білім деңгейі және басқа да маңызды сипаттамалары бойынша NEET санатындағы жастардың үлесі туралы деректерді жариялаған жөн. Экономикалық белсенділігі төмен жастар туралы да дәл осындай деректерді жариялау керек. Бұл осы санаттағы жастардың жұмыс күшіне тартылау себептерін, мысалы, денсаулық ақаулары, көлігінің болмауы, үй міндеттерінің жүктелуі және т.б. себептерін білуге мүмкіндік береді.

NEET туралы Еуростат есептемелері

2010 жылы Еуростат (Еуропалық Одақтың статистикалық агенттігі) NEET ұғымының жалпыға ортақ анықтамасын және оның деңгейін есептеудің статистикалық әдістемесін қабылдады. **NEET тобына 15-24 жас аралығындағы, жұмыссыз немесе экономикалық белсенді емес, сонымен бірге оқымайтын және зерттеуден 4 апта бұрын емтихан алдындағы даярлықпен/ кәсіби даярлықпен/қайта даярлаумен қамтылмаған жастар жатады.**

NEET деңгейі 15-24 жас аралығындағы жастардың жалпы санындағы жоғарыда аталған топтың үлесімен есептеледі. Неғұрлым егжей-тегжейлі талдау үшін Еуростат бұл көрсеткішті жынысына, жасына (15-19 жас, 20-24 жас, 18-24 жас, сондай-ақ 25-29, 15-29 жас) және білім беру топтарына, сондай-ақ еңбек нарығындағы мәртебесіне қарай бөлінген топтар (NEET-жұмыссыздық және NEET-экономикалық әрекетсіздік) бойынша есептеуді ұсынады.

NEET деңгейін анықтау үшін ұлттық жұмыс күшін зерттеу деректері қолданылады. NEET-жұмыссыздық және NEET-экономикалық әрекетсіздік көрсеткіштері ХЕҰ әдіснамасы бойынша жұмыссыздық деңгейі мен экономикалық әрекетсіздік деңгейін өлшеу үшін қолданылатын көрсеткіштерден өзге. **NEET-жұмыссыздық деңгейі – бұл 15-24 жас аралығындағы жұмыссыздар санының экономикалық белсенді халық санына емес, осы жастағы барлық халық санына қатынасы** (ХЕҰ бойынша жұмыссыздық деңгейін анықтау тәсіліне ұқсас).

NEET-экономикалық әрекетсіздікті есептеу кезінде экономикалық белсенді емес халық есепке толық алынбайды (дәстүрлі көрсеткішті анықтау кезіндегідей), тек оқыту мен қайта даярлауға қатыспайтындар ғана есепке алынады. Сондай-ақ, жұмыс күшіне тартылмау себептеріне байланысты экономикалық белсенді емес топқа келесі жастар жатқызылады: үй шаруашылығымен, бала күтімімен айналысатындар және отбасының басқа мүшелеріне қамқорлық жасайтындар; денсаулығы нашар жастар; жұмыс табудан үмітін үзгендер, яғни жұмысқа құлшынысы болғанымен, оны іздеуді тоқтатқандар; жұмысты қажет етпейтіндер (табысы қандай болғанына қарамастан).

Қазақстандық есептеу тәжірибесі

Қазақстандағы «NEET жастарының үлесі» көрсеткішін қалыптастырудың әдіснамалық негізіне ХЕҰ құжаты алынады. «**NEET жастарының үлесі**» көрсеткішін есептеу **Ұлттық статистика бюросы келтірген формулаға сәйкес жүргізіледі.**

$$NEET = \frac{(UE + NEA) - NEA [edu]}{EA + NEA} * 100$$

UE – 15-28 жас аралығындағы жұмыссыздар саны;

NEA – 15-28 жас аралығындағы жұмыс күшіне тартылмаған адам саны;

NEA[edu] – 15-28 жас аралығындағы білім алып (күндізгі оқу түрі) жүргендіктен, жұмыс күшіне тартылмаған адам саны;

EA – 15-28 жас аралығындағы жұмыс күшінің саны.

Деректер көзі ҰСБ жүргізетін жұмыспен қамту жөніндегі іріктемелі зерттеу болып саналады.

ҰСБ елдегі және өңірлердегі NEET жастарының үлесі туралы тоқсандық және жылдық деректерді тұрақты жариялап отырады. Сондай-ақ жастар жұмыссыздығы мәселелерін егжей-тегжейлі зерттеу үшін ҰСБ гендерлік белгілері, жас топтары, аймақтары, жергілікті жері және білім деңгейін көрсете отырып, жұмыс күші, жұмыспен қамтылғандар, жалдамалы жұмысшылар, өзін-өзі жұмыспен қамтығандар, жұмыссыздар, 14-28 жас аралығындағы экономикалық белсенді емес халық туралы мәліметтер жариялайды.

Санаттардың сипаттамасы

1) **Жұмыссыз жастар** – зерттеу жүргізілген кезеңде бір уақытта келесі үш негізгі өлшемге сәйкес келген адамдар:

- а) жұмыссыз жүрген (табыс әкелетін ісі жоқ);
- б) оны іздеумен белсенді айналысатын;
- в) белгілі бір уақыт аралығында жұмысқа кірісуге дайын адамдар.

Оқушылар, студенттер, зейнеткерлер мен мүгедектер де жұмыс іздеумен айналысып жүрген болса және оған кірісуге дайын болса, жұмыссыздар есебіне қосылады.

2) **15-28 жас аралығындағы жұмыс күшіне тартылмаған адамдар** – зерттеу жүргізілген кезең ішінде жұмыспен қамтылмаған немесе жұмыссыз болып саналмайтындар (мектеп оқушылары, студенттер, зейнеткерлер, үй шаруасындағы әйелдер, мүгедек адамдар және жұмыс іздемейтін өзге де адамдар);

3) **15-28 жастағы білім алып (күндізгі оқу түрі) жүргендіктен жұмыс күшіне тартылмағандар** – күндізгі оқу орнында оқитындықтан, зерттеу кезеңінде жұмыспен қамтылмаған немесе жұмыссыз болып саналмайтын адамдар (мектеп оқушылары, студенттер);

4) 15-28 жастағы жұмыс күші – экономикалық қызметтің барлық түрімен айналысатын адамдар және жұмыссыздар.

Айта кететін жайт, **жұмыс күшінің және жұмыс күшіне тартылмаған адамдардың санын қосқанда** белгілі бір жастағы халықтың жалпы саны алынады.

NEET жастарын анықтаудың жаңа әдістемесі

2017 жылдан бастап Қазақстанда **NEET жастар санатына бірнеше әлеуметтік топ енгізілді**. Бұлар – білімі және қандай да бір практикалық дағдылары болғанымен, жұмыс істемейтін жастар, мүгедектігі бар адамдар, үй шаруашылығындағы жастар, оның ішінде кіші жастағы сәбилері бар жас әйелдер, жалғызбасты аналар және басқалар.

NEET санатына жатқызылатын әр жасты есепке алу және атаулы жұмысты одан әрі ұйымдастыру үшін **«NEET-жастар» деректер қоры» ақпараттық жүйесін (бұдан әрі –АЖ) әзірлеп**, оны «Жеке тұлғалар», «Мекенжай тіркелімі», «Еңбек нарығы», «Мүгедектігі бар адамдар туралы орталықтандырылған деректер қоры», «Ұлттық білім беру деректер қоры» және т.б. деректер қорларымен интеграциялау ұсынылады.

Өңірлік деректер қоры

Осы АЖ іске қосылғанға дейін облыстардың, Нұр-Сұлтан, Алматы және Шымкент қалаларының жастар ресурстық орталықтарында әр қала мен аудан бойынша **NEET санатындағы жастардың өңірлік электрондық деректер қорын** әзірлеу қажет. Деректер қорына келесі әлеуметтік топтардың өкілдерін қосуға болады:

1) **жұмыссыз жастар (J кодтары):**

■ **J[tu]** – соңғы бір жыл ішінде оқуды аяқтаған колледждер мен жоғары оқу орындарының **түлектері**. Олар туралы деректерді білім басқармалары мен өңірлік жоғары оқу орындары ұсынуы мүмкін (тоқсан сайын толық тоқсанның нәтижелері бойынша);

■ **J[bi]** – мектепті, колледжді немесе университетті тастап кеткен жастар. Олар туралы деректерді білім басқармалары мен өңірлік жоғары оқу орындары бере алады (тоқсан сайын толық тоқсанның нәтижелері бойынша);

■ **J[pr]** – бас бостандығынан айыру орындарынан босап шыққан жастар. Олар туралы деректерді ІІМ ҚАЖК аумақтық департаменттері ұсынуы мүмкін (тоқсан сайын толық тоқсанның нәтижелері бойынша);

■ **J[jum]** – жұмыспен қамту орталықтарында жұмыссыз ретінде тіркелген жастар. Олар туралы деректерді жұмыспен қамтуды үйлестіру және әлеуметтік бағдарламалар басқармалары ұсынуы мүмкін (тоқсан сайын толық тоқсанның нәтижелері бойынша);

■ **J[ask]** – мерзімді әскери қызмет өткеруді аяқтаған және жұмыссыз болып табылатын жастар. Олар туралы деректерді Қорғаныс министрлігінің қорғаныс істері жөніндегі аумақтық департаменттері ұсынуы мүмкін (тоқсан сайын толық тоқсанның нәтижелері бойынша);

2) жұмыс істеу мүмкіндігінен айырылмаған мүгедек адамдар (Müg кодтары). Олар туралы деректерді жұмыспен қамтуды үйлестіру және әлеуметтік бағдарламалар басқармалары бере алады (тоқсан сайын толық тоқсанның нәтижелері бойынша);

3) белсенді емес жастар (Be кодтары):

■ **Be[nar]** – алкоголь мен есірткіге тәуелді, созылмалы ауруларға шалдыққан және тиісті оңалту емінен өтіп жатқан жастар. Олар туралы деректерді денсаулық сақтау басқармалары ұсынуы мүмкін (тоқсан сайын толық тоқсанның нәтижелері бойынша);

■ **Be[ynt]** – жұмыс немесе оқу іздеп жүрмеген жастар. Олар туралы деректер қалалық және аудандық жастар ресурстық орталықтары бастамасымен және субъектінің келісімімен үйлерді аралау барысында жиналуы мүмкін (жылына 1 рет);

4) үй жұмыстарымен айналысатын жастар (Üş кодтары):

■ **Üş[köm]** – туыс-жақындарына үй шаруашылығында қолғабыс беретін жастар. Олар туралы деректер қалалық және аудандық жастар ресурстық орталықтары бастамасымен және субъектінің келісімімен үйлерді аралау барысында жиналуы мүмкін (жылына 1 рет);

■ **Üş[kel]** – үй шаруасындағы әйелдер, оның ішінде келіндер, көп балалы аналар және жалғызбасты аналар. Олар туралы деректер қалалық және аудандық жастар ресурстық орталықтары бастамасымен және субъектінің келісімімен үйлерді аралау барысында жиналуы мүмкін (жылына 1 рет).

NEET жастарын есептеудің бейресми формуласы жастар ресурстық орталықтары жинаған мәліметтер негізінде есептеледі және келесідей болуы мүмкін.

$$NEET = \frac{J + Müg + Be + Üş}{15-28 \text{ жас аралығындағы жастар}} * 100$$

J – 15-28 жас аралығындағы жұмыссыз жастар (соңғы бір жыл ішінде оқуды аяқтаған колледждер мен ЖОО түлектері; мектепті, колледжді немесе университетті тастап кеткен жастар; бас бостандығынан айыру орындарынан босап шыққан жастар; халықты жұмыспен қамту орталықтарында жұмыссыз ретінде тіркелген жастар; мерзімді әскери қызмет өткеруді аяқтаған және жұмыссыз болып табылатын жастар; мүгедектігі бар адамдар);

Müg – жұмыс істеу мүмкіндігінен айырылмаған 15-28 жас аралығындағы мүгедек адамдар;

Be – белсенді емес жастар (алкогольге және есірткіге тәуелді, жұмыс іздемейтін немесе оқымайтын жастар);

Û – үй жұмыстарымен айналысатын жастар (үй шаруашылығында туыстарына көмектесетін жастар; үй шаруасындағы әйелдер);

15-28 жас аралығындағы жастар – 15-28 жас аралығындағы жұмыс күшінің және жұмыс күшіне тартылмаған адамдардың жалпы саны.

Деректерді жинау және өңдеу

Жастар ресурстық орталықтарының қызметкерлері үйлерді аралау барысында жинайтын деректерден басқа, электрондық қордың деректері мен NEET санатындағы жастарды есептеу нәтижелері тұрақты негізде жаңартылуы тиіс.

Бұл ретте электрондық қор деректері мен есептеу нәтижелері ҰСБ ресми статистикалық ақпаратымен сәйкес келмеуі мүмкін екенін ескеру қажет.

NEET санатындағы жастар туралы ақпарат жинау мен өңдеу, жеке деректердің құпиялылығы және олармен одан әрі нысанды жұмыс ұйымдастыруды **облыстардың, Нұр-Сұлтан, Алматы және Шымкент қалаларының жастар ресурстық орталықтарының NEET жастармен жұмыс жөніндегі бөлімдері қамтамасыз етуі тиіс**. Айта кететін жайт, NEET жастарымен жұмыс жөніндегі бөлім қызметкерлерінен басқа ешкім электрондық деректер қорына кіре алмайды.

Өңірлік электрондық деректер қорын қалыптастыру үшін «Дербес деректер және оларды қорғау туралы» Қазақстан Республикасының Заңына сүйену қажет.

**III.
NEET
САНАТЫНДАҒЫ
ЖАСТАРМЕН
ЖҰМЫСТЫҢ
ХАЛЫҚАРАЛЫҚ
ТӘЖІРИБЕСІ**

III. NEET санатындағы жастармен жұмыстың халықаралық тәжірибесі

NEET санаты – жастардың мемлекет тарапынан кешенді қолдауды талап ететін ең осал әлеуметтік топтарының бірі. NEET феномені тұрақты индикатор болып табылады. Соңғы жиырма жыл ішінде бүкіл әлем бойынша NEET санатындағы жастар саны 267 миллионға жуықтады, олардың үштен екісі немесе 181 миллионы – жас әйелдер. 2000-2019 жылдар аралығында NEET жалпы көрсеткіші тек 2%-ға төмендеді. 2010 жылы әлемдегі NEET жастарының саны 8,2%-ды құрады, 2020 жылға қарай бұл көрсеткіш 11%-ға дейін ұлғайды (2019 жылы 10,5% болған).

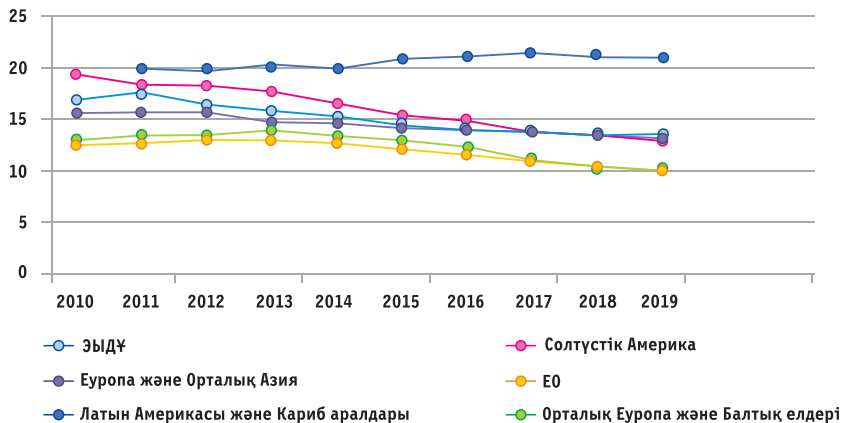
2020 жылдың басында Халықаралық еңбек ұйымы (ХЕҰ) NEET санатындағы жастар саны 2021 жылы 273 миллионға жетеді деген болжам жасады. Алайда жорамал жасау кезінде коронавирустық дағдарыс факторы ескерілмеген болатын. COVID-19 пандемиясына байланысты қабылданған карантиндік шаралардың салдары NEET санатындағы жастар санының өсуіне айтарлықтай әсер етті.

Жастардың NEET санатына қосылуының негізгі себебі **жаңа әлеуметтік-экономикалық трендтерге бейімделе алмауы** болып табылады. Жаһандану үдерісіне және еңбек нарығындағы тұрақты технологиялық өзгерістерге байланысты жастарды жұмыспен қамту үдерісі айтарлықтай өзгерістерге ұшырап, әртараптандырылуда. Экономикалық арттақалу, теңсіздік, осал саяси контекст және қақтығыстар сияқты басқа құрылымдық факторлар да жастардың тұрақты даму мен өркендеуге деген күш-жігеріне нұқсан келтіреді. Өскелең ұрпақ еңбек нарығында өз орнын табуға тырысады, бірақ жұмыссыздық, жұмыспен қамтылмау және NEET олардың экономикалық және әлеуметтік оқшаулану қаупін күшейтеді.

NEET санатындағы жастар үлесінің жоғары көрсеткіші қоғам үшін қысқа мерзімді, сондай-ақ ұзақ мерзімді бірқатар жағымсыз салдарға әкелуі мүмкін. Үнемі жұмыс іздеп жүретін немесе кәсіби білімге қол жеткізе алмаған жас адамдар елеулі психологиялық қысымға ұшырайды, бұл сайып келгенде маргиналдануға, кедейлікке және басқа да жағымсыз тенденцияларға себеп болуы мүмкін.

ХЕҰ болжамдары бойынша, алдағы бес жылда еңбек қарым-қатынастары саласындағы жастар санының артуы Африка (Сахараның оңтүстігінде) және Оңтүстік Азия сияқты бірнеше аймақта еңбек нарығының жаңа қатысушылары үшін жеткілікті қолайлы жағдайлар мен мүмкіндіктер жасауда үлкен қиындықтар туындатуы мүмкін. Алдағы 15 жылда жастардың жұмысқа орналасу қажеттілігін толық қамтамасыз ету үшін кем дегенде 600 млн жұмыс орнын құру қажет болады.

1-диаграмма. Әлем өңірлеріндегі NEET санатындағы жастардың үлесі

NEET санатындағы жастар үлесінің коэффициенті мемлекеттік жастар саясатын іске асырудың тиімділігін айқындайтыны сөзсіз. ХЕҰ мәліметтері бойынша, 2019 жылы NEET санатындағы жастар саны аз елдердің рейтингі келесідей болған:

1. Жапония (3,1%),
2. Сингапур (4,1%),
3. Нидерланд (4,3%),
4. Исландия (4,7%),
5. Норвегия (4,8%),
6. Швеция (5,5%),
7. Люксембург (5,6%),
8. Гонконг (5,6%),
9. Германия (5,7%),
10. Чехия (5,7%),

Осы рейтингтің бірінші ондығына кіретін барлық елдерде (Нидерландтан басқа, өйткені бұл елде NEET үлесі 2013 жылдан бастап соңғы 5 жылда 1,48%-ға төмендеген) соңғы 10 жылда NEET санатындағы жастар үлесі көрсеткішінің төмендеуі байқалады. ственной молодежной политики.

NEET санатындағы жастармен жұмыс істеудің халықаралық тәжірибесін талдаған кезде аталған рейтингтегі көшбасшы елдердің тәжірибесінде **екі негізгі бағыт бойынша ұқсастықтар бар екені анықталды:**

Жастардың мектепке дейінгі біліміне салынатын инвестициялар. Мектепке дейінгі білім беру саласына инвестициялар салудың тиімділігі ерте жастағы білім және тәрбие беру саласында жүргізілген көптеген ғылыми зерттеулердің нәтижелерімен расталады. Осы саладағы танымал ғылыми жұмыс Нобель сыйлығының экономика саласындағы лауреаты Джеймс Хекманның зерттеуі болып табылады. Әлемдегі ең беделді экономистердің бірі Хекман кіші жастағы балаларда soft skills дамуына негіз қаланатынын айтады. Тиімді әлеуметтік дағдылардың ерте қалыптасуы IQ деңгейінің жақсы дамуына, жеке және әлеуметтік өнімділікке айтарлықтай әсер етеді. Хекман мектепке дейінгі білім беру бағдарламаларына салынған инвестициялардан түсетін пайда жалпы білімге салынған инвестициялармен салыстырғанда 8 есе (1:8) асып түсетінін (1:3) баяндайтын теорияның авторы болып табылады. Оның ойынша, мектепке дейінгі оқу мен тәрбиеге салынған 1 доллар мемлекетке 15-20 жыл ішінде 8 доллар пайда әкеледі.

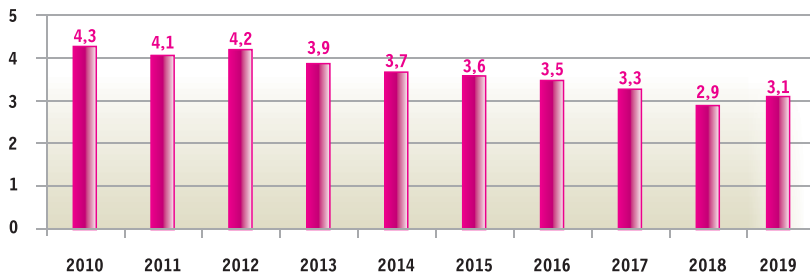
NEET жастар үлесін азайтудың жеке тәсілдемеге басымдық беретін атаулы бағдарламалары. Бұл бұрыннан бар мәселенің шешімі және NEET санатының үлесін төмен деңгейде ұстап тұрудың жолы болып табылады. Бұл тұрғыдан Жапония мен Норвегияның тәжірибесін алға тартуға болады, өйткені жастардың осы санатта болу себептерін анықтаудың ғылыми-әдістемелік тәсілдемесі қолданылды, сондай-ақ жеке тәсілдемемен атаулы бағдарламалар әзірленді.

NEET санатындағы жастарды әлеуметтендіру мәселелерін шешуде практикалық және әдістемелік көмек алу үшін кейбір атаулы ұлттық бағдарламаларды зерттеуге назар аудару керек. Осы тұрғыдан NEET санатындағы жастар саны аз көшбасшы елдердің жағымды тәжірибесіне талдау жасау ұсынылады.

Жапония

Жапонияда жастардың осы санаты үнемі төмендеп келеді. Жапония үкіметі Министрлер кабинетінің хатшылығы жанындағы Балалар мен жастарды дамыту және қолдау шараларын зерделеу және бағалау кеңесі арнайы жобалар әзірледі.

2-диаграмма. NEET санатындағы жастардың үлесі

Айта кететін жайт, **жапондық жұмыс моделі тек жастармен ғана емес, 30 жастан 40 жасқа дейінгі азаматтармен де жұмыс істеуге бағытталған.** Үкімет жастарды еңбекке орналастыру мәселелерін нақты түрде пысықтайтын бірқатар тиімді жобаларды әзірледі. Атап айтқанда, елде жастар арасында NEET үлесін төмендету үшін Job Education project, Youth Camp, Regional Youth Support Stations, local Support Network System for Children and Young People сияқты бірнеше негізгі жобалар іске асырылуда, сондай-ақ жастардың осы санатына арналған консультациялық және әлеуметтік қолдау бағдарламалары да бар.

Job Education – бұл мектепті аяқтайтын кезеңге қарай оқушыларда «Жұмыс деген не?» деген сұраққа жауап пен еңбек идеясына қатысты оң көзқарас қалыптастыру үшін оқытылатын пән. Бағдарлама тұрақты жұмыстың қаншалықты маңызды екенін дәріптейді, оқушылар арасында тұрақты жұмыс орнына ұмтылу қажеттілігі туралы үгіт-насихат жүргізеді, ал NEET немесе «Фурита» санатына кірудің адамның өмірінде қандай қолайсыздықтар тудыратынын түсіндіреді.

Youth Camp – бұл NEET санатына кіретін жастарды біріктіру үшін әзірленген лагерь бағдарламасы. Бұл лагерь жастар арасында пікір және тәжірибе алмасу алаңына айналды, оның барысында олар өзін-өзі тануға және өмір салтын өзгертуге мотивация ала алады. Лагерь жыл сайын өтеді және оған қатысу үшін NEET санатына қосылған жастар шақырылады. Бұл бағдарлама мамандарға мотивация және/немесе NEET санатына кіру себептері мәселелерін жеке тәртіппен пысықтауға мүмкіндік береді. Бұл бағдарламаның тиімділігі осы лагерьден шыққан жастардың жұмысқа орналасуымен расталады.

Regional Youth Support Stations (бұдан әрі – RYSS) – бұл жобаны NEET санатындағы жастарды қолдау мақсатында Денсаулық сақтау, Еңбек және әлеуметтік қамсыздандыру министрліктері жүзеге асырады және Адам ресурстарын дамыту және жұмысқа орналастыруға жәрдемдесудің төтенше қоры қаржыландырады. Бұл елде орта білім туралы дипломы жоқ азаматтарға қолдау көрсететін 160-тан астам RYSS орталықтары жұмыс істейді. RYSS орталығы мемлекеттік мектептермен келісімдер жасайды және азаматтарды оқуға шақырады. Бұл жоба азаматтар арасында ерекше танымалдыққа ие, өйткені оқытуды мемлекет толықтай өзі қаржыландырады және қатысушының мойнына ешқандай қаржылық шығындар артылмайды.

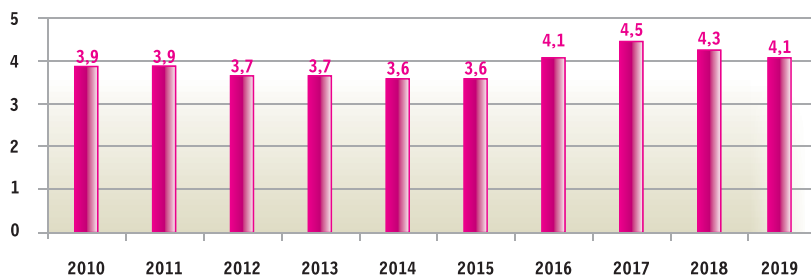
Local Support Network System for Children and Young People – бұл белгілі бір бағыттағы бағдарлама болып табылады және оның идеясы мамандардың жұмыспен қамтылмаған азаматтардың үйлеріне барып, олармен бетпе-бет жүздесуіне негізделеді. Дағдыларды дамыту және өзін-өзі таныту бағыттарын таңдауға көмек беру үшін азаматтарға арналған оқулар жүргізіледі. Сонымен қатар орталық мамандары жастарға әлеуметтену дағдыларын және басқа да қасиеттерді дамытуға көмектеседі, балалар мен жастарға тұрақты негізде практикалық сабақтарға қатысу мүмкіндігі беріледі. Қолдау шараларын қарастыру және ұсыну кезінде жұмыссыз әйелдер сияқты NEET әлеуметтік санатының көбінесе «үй шаруашылығындағы көмекші» ретінде назарға алынбай, тасада қалатындығы, сондай-ақ жұмыс берушілер маман-әйелдерді өз ұйымдарына жұмысқа құлықсыз қабылдайтындығы ескеріледі. Осы факторларды ескере отырып, мамандар үй шаруашылығымен айналысатын әйелдер үшін жеке әдіснаманы әзірлейді.

Сонымен қатар NEET жастар санаты үшін оқытуға, негізгі дағдыларды дамытуға, сондай-ақ жұмысқа орналасудың алғашқы кезеңдерінде қолдау көрсетуге қаржылық көмек ретінде **әлеуметтік жоба** әзірленген. Бұл әлеуметтік қолдаудың тиімділігін көрсетер болсақ, азамат оны тек оқуды аяқтап, базалық дағдыларды игеріп, одан әрі жұмысқа орналасқан жағдайда ала алады. Қаржылық көмек өзінің бұрынғы өмір салтынан ажырағысы келмейтін және NEET жастар санатынан шығуды ойламайтын жастарға берілмейді.

Сингапур

Сингапур NEET үлесінің төмен көрсеткіші бойынша рейтингтегі екінші ел болып табылады. Бұл жерде **Сингапурда мемлекеттік жастар саясатының бірыңғай стратегиясы жоқ** екенін және жастарға арналған түрлі бағдарламалар жауапты министрліктердің жанынан іске асырылып жатқанын атап өту қажет.

3-диаграмма. NEET санатындағы жастардың үлесі

Сингапурда **NEET үлесін азайту жөніндегі арнайы мақсаттағы жобалар жоқ**, тиісті жастағы барлық азаматтар үшін міндетті болып табылатын мектепке дейінгі және мектептегі білім сапасына ерекше назар аударылады.

Көптеген зерттеулер баланың мектепке дейінгі білім беру орталықтарына баруы болашақта өмір сапасына елеулі әсер ететінін растайды. **Сарапшылар елдегі NEET деңгейінің төмен болуын мектепке дейінгі білім беру орталықтарына міндетті түрде барумен және орта білім туралы диплом алумен байланыстырады.** Бұл екі кезең университетке түсу және мамандандық алу үшін қажетті берік іргетастың негізін қалайды.

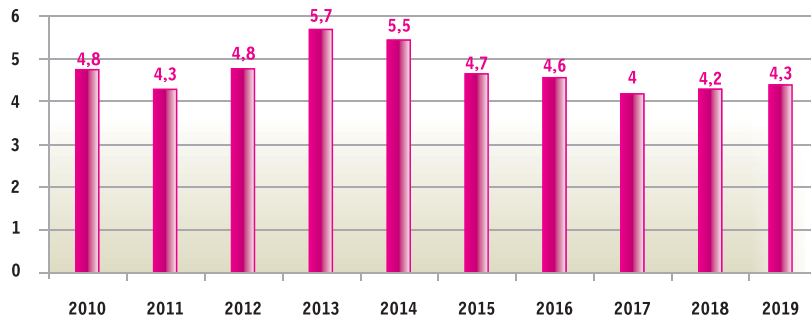
Елдегі NEET санатындағы жастардың ерекшелігін айта кететін болсақ, осы санаттағы өкілдердің көпшілігі – өмірдің өтпелі кезеңіндегі жастар. Жастар бұл санатқа қысқа мерзімді өтпелі кезеңде ғана кіретіндіктен, елде жастардың осы санатын қолдау үшін ешқандай бөлек бағдарламалар іске асырылмайды.

Сингапурда соңғы онжылдықта еңбек нарығында тағылымдамадан өтуді бастаған немесе оқи жүріп жұмыс істейтін жастар көбейген. Оқу мен жұмысты ұштастыратын жастар санының өсуі ұзақ мерзімді перспективада еңбек нарығынан оң көрініс табары сөзсіз, өйткені бұл жастарға мектептен еңбек саласына ауысудың өтпелі кезеңінен сәтті өтуге көмектесетін дағдылар мен тәжірибе алуға мүмкіндік береді.

Нидерланд

Нидерланд үкіметі 2015 жылы жастар саясатының бүкіл секторын реформалап, муниципалитеттерге жастар саясатын жүзеге асыру жөніндегі міндеттемелерді жүктеді. Балалар мен жастар туралы заңда 393 балалар муниципалитеті елдегі жастар мен отбасы саясатын жүзеге асыруға ден қоятындығы қарастырылған. Жастар саясатын әзірлеу үшін барлық қажетті ғылыми-әдіснамалық базаны Нидерланд жастар институты ұсынады.

4-диаграмма. NEET санатындағы жастардың үлесі

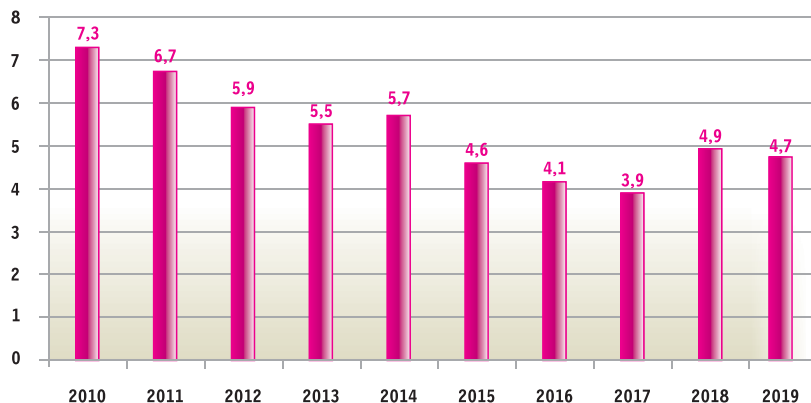
Нидерланд Үкіметінің NEET үлесін төмендетуге жетістіктері, Сингапурдағы сияқты, **мектепке дейінгі және мектептегі білімге инвестициялардың көптеп жұмсалыуымен түсіндіріледі.** Нидерландтағы «жастар» санатына дүниеге жаңа келген сәбиден 24 жасқа дейінгі барлық азаматтар кіреді, бұл балаларға қолдау көрсету ерте жастан басталатынын көрсетеді. Статистика бойынша Нидерландтағы үш баланың екеуі мектепке дейінгі мекемелерге барады. Мемлекет жұмыс істейтін аналар үшін еңбек етудің әртүрлі нұсқаларын ұсынады, атап айтқанда, жарты күн жұмыс істегісі келетін және қалған уақытын балаларына арнағысы келетін аналар үшін жұмыс уақыты мен төлемдерді реттеудің бірыңғай жүйесі бар.

Нидерландтағы жастар туралы заңдардың немесе актілердің ешқайсысында NEET санатындағы жастар туралы айтылмайды және тұтастай алғанда құжаттар 18 жасқа дейінгі балалардың дамуына бағытталған, бұған қарап жастарға мүлдем назар аударылмайды деген қорытынды туындауы мүмкін. Елдегі жастар саясатын сынаушылардың көпшілігі дәл осындай пікірді ұстанады. Сарапшылардың ойынша, мектепке дейінгі және мектепте білім алушылармен салыстырғанда үкімет жастардың дамуына көбірек мүмкіндіктер ұсынуы тиіс. Жастардың әлеуметтік-экономикалық мәселелерін шешу жөніндегі арнайы бағдарламалар болмағанына қарамастан, Нидерланд NEET санатындағы жастар деңгейі төмен елдер арасында көшбасшы болып қалуда, сондай-ақ Нидерландтағы жастар жұмыссыздығы 2019 жылғы сәуірде тарихи ең төменгі деңгейге (6.20%) жеткенін атап өткен жөн.

Исландия

Елде соңғы он жылда NEET үлесінің көрсеткіштері төмендеп келеді, осыған қарамастан 2018 жылы осы санаттағы жастардың үлесі 1%-ға артқан, бұл 2008 жылғы дағдарыс кезеңінен кейінгі көрсеткіштермен салыстырғанда мардымсыз болып табылады.

5-диаграмма. NEET санатындағы жастардың үлесі

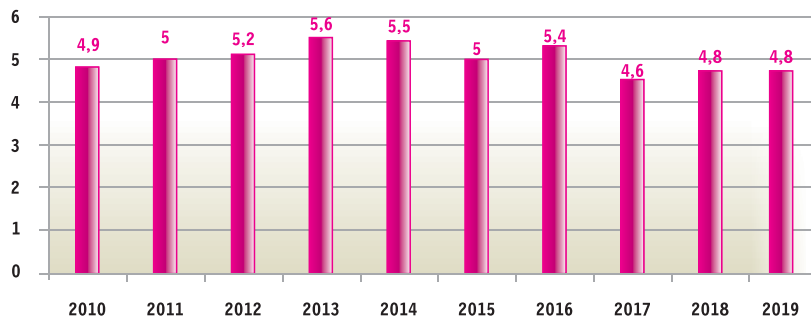
Исландиядағы NEET санатындағы жастарды осы саладағы көптеген зерттеушілер «жұмыс таба алмай жүрген жастар» ретінде сипаттайды. Мотивацияның болмауы, жақын адамдарға қамқорлық жасау қажеттілігі, денсаулық жағдайы жастардың осы санатына кіруінің негізгі себептері емес. Негізгі мәселе – жұмыс орындарының болмауы, сондықтан **Исландия үкіметі жұмыс орындарын құрудың маңыздылығына және жастар үшін қолайлы еңбек жағдайларын жасауға назар аударады.** Жастарды қолдаудың мемлекеттік бағдарламалары NEET үлесін төмендету жөніндегі жекелеген жобаларға бағытталмаған.

Сондай-ақ айта кететін жайт, NEET деңгейі төмен басқа елдердегідей, үкімет Исландияның жас азаматтарының білімінің іргетасы мықты болып қалыптасуы үшін мектепке дейін және бастауыш мектепте білімнің сапалы берілуіне баса назар аударады.

Норвегия

Елде NEET төмен деңгейін сақтау үшін Норвегия үкіметі 2010 жылы NY GIV бағдарламасын іске қосты. Бұл бағдарлама мектептен кететін, орта білім алмайтын және дипломы жоқ оқушылардың санын азайтуға бағытталған. Бұл бағдарлама барлық балалардың мектепке дейінгі кезеңде және бастауыш сыныптарда сапалы білім алуын көздейді. Бұл мықты базаны қалыптастырудың маңызды факторы болып табылады, яғни балалардың өмірінде оқудың кейінгі кезеңдерінде мәселелер аз болатын болады.

6-диаграмма. NEET санатындағы жастардың үлесі

Үкімет NEET санатындағы жастарды жұмысқа орналастыру және жас мамандарды жалдаудың бастапқы кезеңінде жұмыс берушілерге жәрдем беру мақсатында **Жұмыс берушілерді қолдау бағдарламасын** әзірледі. Елде мүмкіндігі шектеулі адамдарды немесе NEET санатындағы жастарды жалдайтын жұмыс берушілер үшін субсидиялардың әртүрлі нұсқалары қарастырылған. Осы бағдарламаны іске асыру жұмыс берушілерді осы санаттағы жастарды жұмысқа қабылдаудан қашпауға және жұмысқа орналастыру кезінде қолдау көрсетуге ынталандырады.

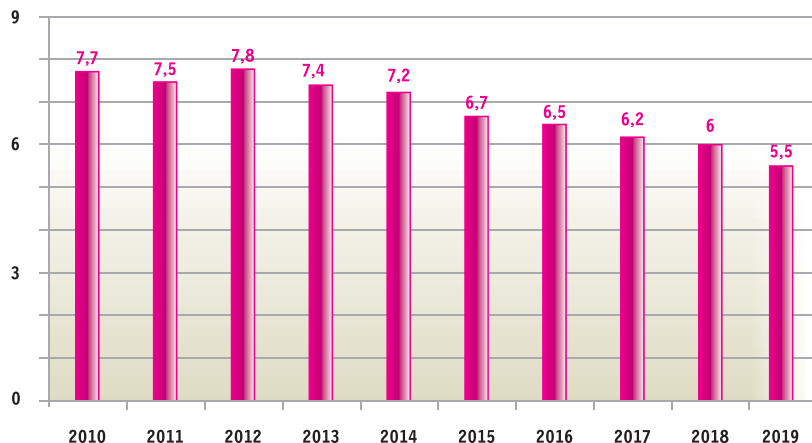
NEET санатының үлесін азайту жөніндегі норвегиялық саясат тек жастармен ғана емес, тікелей жұмыс берушілермен де жұмыс істейтіндігімен ерекшеленеді. Кешенді тәсілдеме Норвегия үкіметіне еңбек нарығын реттеуге және транзиттік кезеңде жастар үшін қолайлы жағдайлар жасауға мүмкіндік береді.

Швеция

2013 жылдан бастап Еуропалық Одаққа мүше барлық мемлекеттерде **«Жастарға арналған кепілдік» бағдарламасы** жұмыс істейді. Бұл бағдарлама бойынша жастарға жұмысынан айрылғаннан кейін немесе ресми білім алғаннан кейін төрт ай ішінде оқу және жұмыс ұсынылатынына кепілдік беріледі. Бағдарламаны Еуропалық әлеуметтік қор қаржыландырады және әр ЕО елінің бюджетінен толықтырылады.

7-диаграмма. NEET санатындағы жастардың үлесі

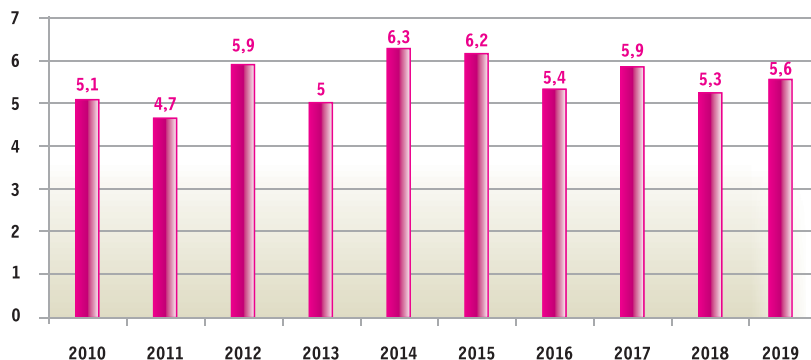
Швецияда «Жастарға арналған кепілдік» бағдарламасымен қатар жеке жергілікті жобалар да жүзеге асырылуда. Мысалы, Швецияның жастар жұмыссыздығы жөнінен алда тұрған Сёдерхамн қаласының әкімшілігі Ұлттық жұмыспен қамту қызметімен бірге қаланың жас тұрғындары үшін **«Жұмыс орнына саяхат»** (Job Journey) бағдарламасын ұйымдастырды. Осы бағдарлама аясында қала билігі жастардың жұмыс күші жетіспейтін аймақтарға (тіпті көрші мемлекеттерге) жету жолының, көшу ақысын, хостелде бір ай тұру ақысын төлейді.

Коронавирустық пандемия басталғалы бері Швеция үкіметі 18-23 жас аралығындағы адамдарға жұмыс орындарын ұсынатын **бизнеске айтарлықтай жеңілдіктер ұсынады**. Жұмыс берушілер үшін жеңілдіктер жастар еңбек ететін экономика саласына қарамастан қолданылатын болады.

Люксембург

Люксембургтегі жастар саясаты жастар туралы заңға, жастар туралы баяндамаға, сондай-ақ жастар пактісіне негізделген. Бұл құжаттардың барлығы жастар саясатын дамытуға және жастардың өмір сүру сапасын жақсартуға бағытталған. NEET үлесін төмендетудің мемлекеттік стратегиясы 2013 жылғы ғылыми зерттеуге сүйеніп құрылған.

8-диаграмма. NEET санатындағы жастардың үлесі

Ұлттық жастар кеңесі Еңбек және жұмыспен қамту министрлігімен және Люксембург әлеуметтік-экономикалық зерттеулер институтымен бірлесе отырып, елдегі жастардың осы санатын зерттеу және сипаттау мақсатында Еуропалық әлеуметтік қор қаржыландыратын жобаға бастамашы болды. Жұмыстың нәтижесі ретінде «NEET» феномені туралы ұлттық баяндама» дайындалды. Зерттеу көрсеткендей, әртүрлі себептермен толық орта білім алмаған мектеп оқушыларының басым бөлігі көп жағдайда NEET санатындағы жастарға айналады.

Осы зерттеудің нәтижесінде **local Youth Actions бағдарламасы** іске асырыла бастады. Бағдарлама жастардың басым бөлігін мектепте білім алып жүрген кезінде өмірдегі транзиттік кезеңге дайындау үшін мектептерді және мектептен тыс білім беру мекемелерін біріктіру мақсатында құрылды.

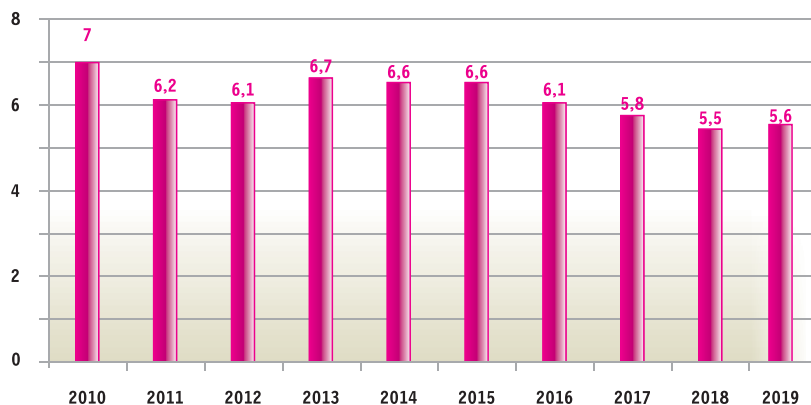
Зерттеу нәтижелері бойынша белгілі бір тәуекел топтарына жататын оқушыларға ерекше көңіл бөлінеді. Нақты қажеттіліктерді қанағаттандыру және балаларға жеке қолдау көрсету, ерекше мәселелері бар (психикалық денсаулық, гипербелсенділік, отбасындағы ахуал, оның ішінде әлеуметтік-экономикалық жағдай) балаларды анықтау, сондай-ақ жастарды жұмысқа орналастыру, қызметтер, бағдарламалар арасындағы ынтымақтастықты кеңейту мәселелерінде қолдау көрсетуге неғұрлым икемді мектеп жүйесін құру мақсатында қажетті оқу құралдары әзірленді.

Люксембургтың NEET бағыты жөніндегі жастар саясаты өзінің ғылыми бағдарымен ерекшеленеді. Дәл осы зерттеулер жастарды NEET санатына қосылуға мәжбүрлейтін себептерді анықтады. Зерттеу 2013 жылы жүргізілді және бағдарлама 2014 жылы іске асырыла бастады, сол кезден бастап 2018 жылға дейін NEET санатындағы жастар үлесінің тұрақты төмендеуі байқалады.

Гонконг

Гонконгта NEET санатындағы жастарға арналған білім беру, кәсіптік оқыту және жұмысқа орналастыру бағдарламалары кең шеңберде жүзеге асырылуда.

9-диаграмма. NEET санатындағы жастардың үлесі

Олардың ең ірілері келесі жобалар болып табылады:

Кәсіптік оқыту жөніндегі кеңес ұйымдастырған базалық деңгейдегі сертификат алуға арналған курстар. Олар кәсіби дағдыларды алуға бағытталған мектеп бағдарламасын ұсынады. Қатысушылар нақты мамандықтар бойынша кәсіп деңгейінде жұмысқа орналасудан бұрын бір жылдық күндізгі дайындықтан өтеді.

Гонконг білім басқармасы үйлестіруші болып табылатын И-Цзинь (Yi-Jin) жобасы. Бұл жоба жас мектеп түлектері мен 21 жастан асқан, білім беруді жалғастырғысы келетін ересек білім құмарларға балама жол ұсынады. Ол академиялық сабақтарды қостілділік, үштілділік және ақпараттық технологияларды қолданудың практикалық дағдыларымен ұштастыру арқылы мектеп түлектерінің білім деңгейін арттыруға бағытталған. Бағдарламаны сәтті аяқтау Гонконгта білім алуды жалғастыру және жұмысқа орналасу мақсатында орта білім туралы сертификат алу үшін мемлекеттік емтихан тапсырумен бірдей деуге болады.

Гонконг Еңбек министрлігі іске қосқан **Жастарды жұмысқа қабылдау алдындағы дайындық бағдарламасы** және **Жастарды оқыту және жұмыс тәжірибесін жинақтау бағдарламасы.** Айта кетсек, Жастарды жұмысқа қабылдау алдында даярлау бағдарламасы 15-19 жас аралығындағы жас мектеп түлектерінің жұмысқа орналастыру мүмкіндіктері мен бәсекеге қабілеттілігін арттыруға, оларды еңбек нарығына дайындауға және мансаптық жоспарлар құруына көмектесуге бағытталған. Көшбасшылық, тұлғааралық дағдылар, компьютермен жұмыс бойынша модульдік тренингтердің кең шеңберінен басқа, бағдарлама мансап құру, жетістікке жету бойынша консультациялар ұсынады.

Өз кезегінде Жастарды оқыту және жұмыс тәжірибесін жинақтау бағдарламасы білім деңгейі орташадан төмен 15-24 жас аралығындағы жастарға арналған. Бұл жұмыс тәжірибесі аз және кәсіби дағдылары жетілмеген, бірақ жұмысқа деген ынтасы бар адамдарға жұмыс орнында оқуға мүмкіндік береді. Қатысушылар жұмыс берушілер тағайындаған тәлімгерлердің басшылығымен жұмыс орнында ұзақтығы алты айдан 12 айға дейінгі дағдылар үйрету оқуларынан және тағылымдамадан өтеді.

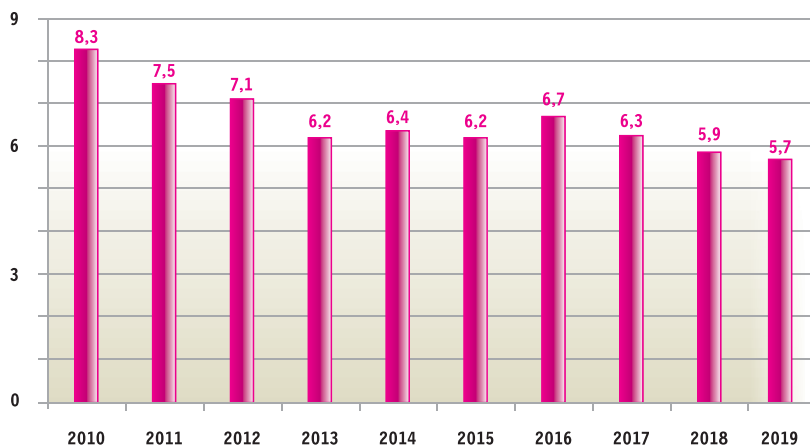
Жастар агенттігі жүзеге асыратын Жастарды жұмысқа орналастыру бағдарламасы. Осы жоба шеңберінде 15 жастан 24 жасқа дейінгі тәуекел тобындағы жастар кәсіптік даярлықтан өтеді, еңбек нарығына шығу үшін ұсынымдар мен нақты жұмыс тәжірибесін жинақтайды.

Германия

Германиядағы жастар еңбек нарығының ерекшелігі – мигранттардың көп болуында. Германиядағы жастар арасындағы жалпы жұмыссыздық ЕО-да ең төменгі деңгейде болғанымен, мигрант жастар бірқатар қиындықтарға тап болуда. Бұл Германия азаматтарымен салыстырғанда «үшінші әлем» азаматтары арасында NEET деңгейі едәуір жоғары екенін көрсетеді (21,1%, бұрынғы көрсеткіш 5%).

Сонымен қатар байырғы халықтың шетелде туған ұрпақтарының (яғни екінші буын) жұмысқа орналасу ахуалы да мәз емес. Жұмыссыздар арасында білім беру саласы мекемелеріндегі оқуды ерте бітірген шетелдік студенттердің үлесі (23,2%) 2016 жылы Германияда туған студенттерге қарағанда (8,2%) үш есе көп болған.

10-диаграмма. NEET санатындағы жастардың үлесі

Елде NEET санатындағы жастар санының азаюы үшін муниципалитеттер жауап береді. Германияда жастармен жұмыс істеудің бірыңғай стандарты жоқ. Өңірлердегі жұмыс әртүрлі құндылықтарды және жұмыстың мазмұны, әдістері мен формаларының кең спектрін қамтиды. Осылайша жастармен жұмыс жүргізудегі плюрализм жекелеген аймақтардағы жастардың қажеттіліктерінің әртүрлі болуының нәтижесі болып табылады. Сонымен қатар ерікті жастар, қайырымдылық және діни бірлестіктері де қолдау көрсетеді.

Мемлекеттік деңгейде тек жастар істері жөніндегі департаменттер бар, олар жастардың бос уақытын өткізу саласында қызмет көрсетеді және бүкіл ел бойынша жастар орталықтарының жұмысын үйлестіреді. Жастар орталықтары жұмысының жоғары тиімділігі елдегі NEET үлесі көрсеткіштерінің төмендеуіне ықпал етеді. Жастар орталықтарының жұмысы заңмен реттеледі және муниципалитеттер қатаң түрде үйлестіріп отырады.

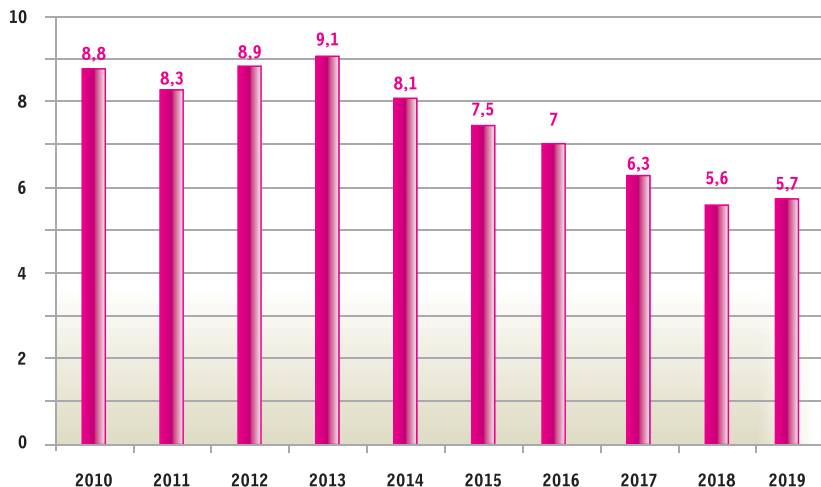
Жастар орталықтарында **бейресми білім беру мен қолдаудың негізгі мақсаты – жастарды өз болашағының бағыт-бағдарын өз бетінше анықтауға және өз әрекеттері үшін мойындарына жауапкершілік алуға үйрету.** Жастар орталықтары тиімділігінің маңызды элементі – баланың немесе жас адамның білім беру үдерісінә белсенді қатысуы. Жастар, олардың қажеттіліктері мен мүдделері жастар саясатының мазмұнын қалыптастыру мен ұйымдастырудағы басымдық болып табылады.

Негізгі міндет азаматтардың қабілеттерін дамыту және жастардың қоғамдық-саяси өмірде жауапты рөл атқаратындығына сенімін нығайту арқылы жеке тұлғаның өзін-өзі танытуына жекелей көмек көрсету болып табылады.

Чехия

2007 жылы бұл елде балалар мен жастарға қатысты бес жылға арналған мемлекеттік саясат бекітілді. Осы бағдарламадан кейін басқа стратегиялық құжаттар қабылданған жоқ. Бұл ретте айта кететін жайт, NEET жастар санаты нормативтік құқықтық актілерде қарастырылмайды.

11-диаграмма. NEET санатындағы жастардың үлесі

NEET жастар санатын қолдау 2012 жылы осы санаттағы жастар саны ұдайы өсіп келе жатқандықтан нығая түсті. Еуропалық Одақтың қолдауымен және септігімен «Еуропа 2020» ұлттық стратегиясы аясында 15-24 жас аралығындағы жастар арасындағы жұмыссыздықты және БХСЖ (Білім берудің халықаралық стандартты жіктемесі) бойынша 0-2 деңгейлі білімі бар біліктілігі төмен адамдар арасындағы жұмыссыздықты азайту қарастырылды, осыған байланысты «Жастарға арналған кепілдік» ұлттық бағдарламасы әзірленді.

«Жастарға арналған кепілдік» бағдарламасы Еуропалық Кеңестің 2013 жылғы ұсынымдарына негізделген және ЕО барлық елдерінде жүзеге асырылады. Осы құжатқа сәйкес **Чехия үкіметі 25 жасқа дейінгі әрбір жас адамға жұмыссыз қалғаннан кейін, оқу орнын аяқтап шыққаннан кейін немесе оқу үдерісін тоқтатқаннан кейін** төрт ай ішінде **жұмыс жасау, білімін, оқуын немесе тағылымдамасын жалғастыру мүмкіндігін ұсынады**. Қосымша білім беру жүйесі танымал кәсіби біліктілікті алуға мүмкіндік беретін сапалы оқыту бағдарламаларын ұсынады.

Чехия үкіметінің еңбек бюросы бұл бағдарламаны екі кезеңмен үйлестіреді және жүзеге асырады. Іс-әрекеттерді жеке жоспарлаудың, бастапқы кірісу және белсендіру шараларының бірінші кезеңі кіріспе сұхбаттан, профиль құрудан; топтарда және/немесе жекелей консультациялық қызметтер көрсетуден; мотивациялық жұмыстан; қайта даярлаудан тұрады. Екінші кезеңде жастар білімін немесе тағылымдамасын жалғастыру туралы дербес ұсыныс алады.

Жалпы еуропалық бағдарламаны Чехияның еңбек нарығының қазіргі жағдайларына бейімдеу жас мамандарға өз дағдыларын ескере отырып, жұмысқа орналасуға мүмкіндік береді. 2013 жылдан кейін бұл елде осы санаттағы жастардың жүйелі азайып келе жатқандығы байқалады. Жалпы жоғарыда аталған халықаралық тәжірибелер мен NEET санатындағы жастармен жұмыс істеудің атаулы бағдарламалары бір-бірімен байланысып жатқан екі мақсатты көздейтінін атап өткен жөн, олар: **жаңа кәсіби дағдыларды игеру және оларды практикада қолдану**. Халықаралық тәжірибені талдаған кезде NEET санатындағы жастарды қолдаудың көптеген мемлекеттік бағдарламалары стипендия берілетін оқуға және жұмыс берушілерді субсидиялау арқылы жұмысқа орналастыруға бағытталғанын көреміз. Алайда жұмыс үдерісінің жаһандық технологиялық сипатына байланысты жастар үшін жаңа мүмкіндіктер ашуға болатынын түсіну керек.

Мемлекет жастарды кәсіптік біліммен қамтамасыз етіп қана қоймай, оларды цифрлық сауаттылыққа үйретіп, жаңа технологиялық әлемде жастардың толыққанды дамуын қамтамасыз ету үшін инфрақұрылымға, инновациялар мен зерттеулерге инвестиция салулары тиіс. Сондай-ақ жастар арасында кәсіпкерлікті дамыту үшін қолайлы жағдайлар жасау арқылы да қалыптасқан жағдайды жақсартуға болады. Қоғамдық даму деңгейінде NEET санатындағы жастардың мәселелерін шешу экономикалық өсу мен әлеуметтік үдеріске оң ықпалын тигізеді.

**IV.
NEET
САНАТЫНДАҒЫ
ЖАСТАРМЕН
ЖҰМЫС ІСТЕУ
ЖӨНІНДЕГІ
ҰСЫНЫМДАР
МЕН АЛГОРИТМДЕР**

IV. NEET санатындағы жастармен жұмыс істеу жөніндегі ұсынымдар мен алгоритмдер

NEET санатындағы жастармен жұмыс түрлі құзыреттіліктер дамытуды, соның ішінде ғылыми-әдіснамалық тәсілдеме пайдалануды көздейді. Ғылыми санадан өткізу осы әлеуметтік топпен өзара әрекеттесу алгоритмін жетілдіруге мүмкіндік береді. Мысалы, халықаралық талдамалық зерттеулер NEET санатындағы жастармен жұмыс істеу кезінде **олардың мәселелерін шешуде атаулы және жеке тәсілдемелерге** басты назар аударылуы тиіс екенін көрсетті. Халықаралық және отандық тәжірибені зерделеу NEET буынымен жұмыстың көкжиегін кеңейтіп, жаңа мүмкіндіктер ашады, бұл өз кезегінде мемлекеттік жастар саясатын іске асырудың тиімділігін арттырады. Осы мақсатта келесі ұсынымдарды қарастыру қажет деп санаймыз.

Мамандандырылған мансап орталықтарын құру және олардың жұмысын күшейту. Осы орталықтардың қызметі шеңберінде бос орындар жәрмеңкесін өткізуге, тәжірибелер ұйымдастыруға, сондай-ақ оқу бағдарламаларын салалық қызметкерлермен келісуге болады.

Мансап орталықтарының маңызды бағыттарының бірі қазіргі еңбек нарығының өзекті кәсіптерінің жеке жіктеуіші жариялау болуы мүмкін. Мысалы, Ирландияда жыл сайын жергілікті еңбек нарығына талдау жасайтын, мамандардың тапшылығын/жетіп-артылуын және 95 санат бойынша жалақы деңгейін көрсететін **Ұлттық құзыреттер бюллетені** шығарылады. Осыған ұқсас жоба Ресейде шығарылады, **ол Жаңа мамандықтар атласы** деп аталады және болашақ еңбек нарығына бағдар беруші болып табылады.

Бизнес жүргізуге және кәсіпкерлік негіздерін оқуға қол жеткізу аясын кеңейту. Жұмыссыз сандалған жастарды кәсіпкерлік негіздеріне оқыту, бизнес жүргізуге тарту жұмыстарын күшейту.

Жапонияның билік органдары орталықта және жергілікті жерлерде несие беру, несие бойынша кепілдіктер беру, кадрлар даярлау мен қайта даярлауға көмек беру және бизнес субъектілерінің шаруашылық қызметін жүргізу үшін қажетті ақпаратқа кедергісіз қол жеткізуді қамтамасыз ету арқылы жаңа шағын және орта кәсіпорындарды құруға және жұмыс істеп тұрғандарын дамытуға барынша жәрдем көрсетеді.

Қытайда China SME Online (CSMEO) қоғамдық ақпараттық қызметі жұмыс істейді. CSMEO ақпараттық желісі өз пайдаланушыларына қолданыстағы ережелердегі ағымдық өзгерістер мен тенденциялар, жаңа реттеуші құжаттардың пайда болуы, шетелдік және жергілікті нарықтардағы жеткізілімдер мен сұраныстың қажетті көлемі туралы ең соңғы ақпаратты ұсыну үшін құрылған.

Бейресми білім алуға және өз бетімен білімін жетілдіруге, дағдыларды қалыптастырудың және қолданыстағы құзыреттерді арттырудың басқа да бағыттарына, сондай-ақ неғұрлым жоғары ақы төленетін жұмысқа орналасуға (іс жүргізу, көшбасшылық, шешендік шеберлік курстары және т.б.) қол жеткізу аясын кеңейту.

Бала күтімі бойынша сапалы қызметтерге қол жеткізуді жетілдіру. Бұл тұрғыдан Нидерландтың NEET санатындағы жас аналардың санын азайту жөніндегі тәжірибесі қызығушылық тудырады. Атап айтқанда, елде жас аналардың үйлеріне бару, жұмыс істейтін аналардың жұмыс уақытын реттеу және заңнамалық деңгейде төлемдер беруді үйлестіру жұмысы жүргізіледі.

Ұлыбританияда 2003 жылдан бастап 6 жасқа дейінгі балалары бар немесе 18 жасқа дейінгі мүгедек балалары бар ата-аналарға, егер олар қазіргі жұмыс берушісінде кемінде алты ай жұмыс істеген болса, қалауына қарай (ыңғайлы немесе қысқартылған жұмыс күні, қашықтан жұмыс жасау) жұмыс істеуге мүмкіндік беретін ыңғайлы жұмыс уақыты туралы заң қолданысқа енді. Бұл ережелер 2007 жылы кеңейтілді және қазір ересектерге күтім жасау міндеттерін атқаратын жұмыскерлерге де қолданылады³.

Мектептердегі кәсіптік бағдар беру жұмысын кеңейту. Атап айтқанда, ақпараттық-түсіндіру жұмыстарын, мектеп оқушыларының ата-аналарымен мамандықты дұрыс және саналы таңдау тұрғысынан сынып сағаттарын жүргізу керек, бұл түлектерді сұранысқа ие мамандықтарға және бар таланттары мен қабілеттерін ескеруге бағыттайды. Сондай-ақ мектеп оқушыларын жастарға арналған тегін демалыс орталықтарын құру арқылы сыныптан тыс іс-шараларға тарту қажет.

Отандық сарапшылардың пікірінше, қазір кәсіптік бағдар беру жұмыстарын ЖОО кафедралары жүргізуде. Бірақ бұл тиімсіз, себебі ЖОО өкілдері республиканың барлық мектептеріне барып, өздерінің артықшылықтарын түсіндіре алмайды.

Осы тұрғыдан **Германияның** тәжірибесі көңілге қонымды болып табылады, ондағы дуалды білім беру жүйесі жастарға еңбек нарығына шығу үшін жақсы мүмкіндіктер береді. Мұндай кәсіптік білім беру жүйесі білім беру мекемесінде және кәсіпорында бір уақытта оқытуды қамтиды. Бұл механизм жастар білім саласынан кәсіби салаға аяқ басатын транзиттік кезеңнің қиындықтарын азайтуға мүмкіндік береді. Аталып өткендей, жалпы білім беретін оқу орындарын аяқтаған жастардың 50%-ы дуалды білім беру бағдарламасы бойынша оқып жатыр.

Әлеуметтік медиа саласындағы ақпараттық жұмысты күшейту. SMM (social media marketing) қарқынды өсуіне және ақпараттық саясатта қабылданып жатқан қадамдарға қарамастан, жас қазақстандықтардың көпшілігі жастарды қолдау жөніндегі қолданыстағы мемлекеттік бағдарламалардан бейхабар. Орталық мемлекеттік, жергілікті атқарушы органдар мен «Атамекен» ҰКП деректеріне сәйкес, соңғы үш жылда (2017-2019 жылдарда) жастарды қолдау жөніндегі жеті бағдарлама мен жобаға шамамен 250 000 жас қатысқан, бұл елдегі жастардың жалпы санының 6,4%-ы ғана⁴. Бұл әлеуметтік медиадағы ақпараттық жұмыс мемлекеттік жастар саясаты тиімділігінің негізгі элементі болып табылатынын көрсетеді.

Жастар арасында мемлекеттік жобаларды дәріптеу, ілгерілету жөніндегі ақпараттық саясат шеңберінде ықпал ету мен белсенділікке тартудың қазіргі заманғы құралдарын пайдаланған жөн, оның ішінде:

- қызықты әлеуметтік роликтерді (аниме, скетч және басқалар) жариялау,
- мемлекеттік бағдарламаға қатысудың оң тәжірибесі туралы материалдарды орналастыру,
- әкімшілермен және мемлекеттік бағдарлама қатысушыларымен тікелей эфирлер жүргізу,
- жастарға арналған бағдарламаларды іске асыру нәтижелері туралы статистикалық деректері бар көрнекі графикалар жасау,
- конкурстар, челленджер және басқа шараларды ұйымдастыру қажет.

³ Қазақстандағы ЭЫДҰ құзыреттерін дамыту стратегиясы: <https://www.oecd.org/countries/kazakhstan/OECD-Skills-Strategy-Kazakhstan-Russian.pdf>

⁴ «Қазақстан жастары - 2020» ұлттық баяндамасы

NEET санатындағы жастармен жұмыс істеуде бейінділік пен жеке тәсілдемені нығайту жұмысын ұйымдастыру. Бұл алгоритм нақты мақсатты аудиторияны және олардың әлеуметтік көзқарастарын анықтауға мүмкіндік береді. **Германияда** мұқтаж азаматтар топтарға жіктеледі және олардың «еңбек нарығынан алшақтығын» бағалау бағдарламаларының көмегімен алты түрлі профиль тұрғысынан қарастырылады⁵. Бұл ретте әр профиль маманның басшылыққа алатын белгілі бір қызмет көрсету стратегиясымен байланысты. **Нидерландта** «жұмысшы зерттеуші» деп аталатын профиль құралы бар. Ол жұмыс іздеушінің бір жыл ішінде жұмысын қайта бастау мүмкіндігін айқындайды. Ол үшін жұмысқа мұқтаж әр адам жұмыссыздықтың алғашқы үш айында электрондық сауалнаманы толтырады. Осы кезеңде сауалнаманы қарау нәтижелері бойынша жұмыс іздеушінің жұмыс табу мүмкіндігін арттыру үшін қарқынды қолдау алуға құқығы бар-жоғы анықталады.

Францияда 2020 жылдың жазында «**1 жас адам – 1 шешім**» жобасы іске қосылды, ол әр бозбалаға немесе бойжеткенге белгілі бір шешім ұсынуға бағытталған. Жоба шеңберінде қиын жағдайдағы жастарға жұмысқа және оқуға орналасуда қолдау мен қаржылай көмек беру көзделеді. Бұл бағытқа жалпы 9 млрд доллар бөлінген.

Жоғарыда келтірілген барлық мысалдарда маңыздысы мұқтаж адамдарға атаулы және жеке көмек ұсыну болып табылады.

---

⁵ Қазақстандағы ЭЫДҰ құзыреттерін дамыту стратегиясы: <https://www.oecd.org/countries/kazakhstan/OECD-Skills-Strategy-Kazakhstan-Russian.pdf>

Қазақстан Республикасы
Ақпарат және қоғамдық
даму министрлігі

Методическое руководство
по организации работы с молодежью категории NEET:
определение, методика расчета,
алгоритмы работы

Методическое руководство по организации работы с молодежью категории NEET: определение, методика расчета, алгоритмы работы/ Сакошев А.К., Ахантаева С.Ж., Руднева Е.А., Паули Э.С., Наурызбаев Н.О. – Нур-Султан, 2021.

Методическое руководство по организации работы с молодежью категории NEET разработано Научно-исследовательским центром «Молодежь».

В методическом материале отражены актуальные данные о молодежи категории NEET и комплексный анализ ситуации в Республике Казахстан, также представлены рекомендации и алгоритмы работы с молодежью категории NEET и их расчет с учетом международного опыта и региональной специфики.

Сокращения:

НЕЕТ	англ. Not in Education, Employment or Training
БНС	Бюро национальной статистики Агентства по стратегическому планированию и реформам Республики Казахстан
вуз	Высшее учебное заведение
ЕНТ	Единое национальное тестирование
Евростат	статистическое агентство Европейского союза
ИС	Информационная система
КДМС МИОР РК	Комитет по делам молодежи и семьи Министерства информации и общественного развития Республики Казахстан
МОТ	Международная организация труда
НИЦ «Молодежь»	Научно-исследовательский центр «Молодежь»
СКО	Северо-Казахстанская область
СМИ	Средства массовой информации

Содержание

Введение	48
I. Молодежь категории NEET: положение, причины	50
Социологический портрет NEET	53
Основные подгруппы NEET	57
II. Алгоритмы расчета и выявления молодежи категории NEET	60
Новая методика выявления молодежи NEET	62
III. Международный опыт работы с молодежью категории NEET	66
IV. Рекомендации и алгоритмы работы с молодежью категории NEET	82

ВВЕДЕНИЕ

Введение

Развитие цифровой экономики и технологизация производственного процесса серьезно изменили современный рынок труда. И в этих новых условиях экономического развития наиболее уязвимой социальной группой выступает молодежь, в первую очередь, молодые люди категории NEET (англ. Not in Education, Employment or Training).

Поколение NEET – это поколение молодых людей, которые в силу различных факторов экономического, социального или политического характера не работают и не учатся. В Казахстане в последние годы вопросам поддержки молодежи категории NEET уделяется пристальное внимание со стороны государства. Президент К.К. Токаев в своем Послании народу Казахстана в 2021 году отметил, что мерами поддержки «на сегодня неохваченными остаются 237 тысяч человек из числа молодежи NEET».

Сегодня комплекс системных мер по работе с молодежью категории NEET, реализуемый в стране, позволяет охватить большую часть данной категории поддержкой со стороны государства и неправительственного сектора. На центральном уровне работу с молодежью категории NEET осуществляет Комитет по делам молодежи и семьи Министерства информации и общественного развития Республики Казахстан (далее – КДМС МИОР РК) при содействии Научно-исследовательского центра «Молодежь» (далее – НИЦ «Молодежь»). Ежегодно НИЦ «Молодежь» проводит социологические исследования для изучения и определения социальных установок этой группы молодежи. На местном уровне данное направление государственной молодежной политики находится в компетенции региональных управлений внутренней политики, общественного развития, по вопросам молодежной политики и молодежных ресурсных центров.

В 2021 году Министерство информации и общественного развития Республики Казахстан актуализировало и усилило работу с молодежью категории NEET. В этих целях в апреле 2021 года КДМС МИОР РК совместно с НИЦ «Молодежь» и партией «Nur Otan» создан **Республиканский проектный офис по методической поддержке работы с молодежью NEET в городе Нур-Султане**. В рамках деятельности проектного офиса планируется разработка новых законодательных инициатив и межведомственных подходов в работе с молодежью категории NEET и их внедрение на всех уровнях для снижения доли молодежи данной категории.

Проблемы поколения NEET – это глобальный вопрос развития и сохранения человеческого капитала в лице молодежи.

Методическое руководство по организации работы с молодежью категории NEET было подготовлено для всех, кто интересуется вопросами социального положения и самочувствия молодежи категории NEET и реализации молодежной политики: для представителей государственных органов, организаций гражданского сектора, институтов молодежной политики, учебных заведений, молодежных неправительственных организаций, экспертного сообщества, СМИ.

**I.
МОЛОДЕЖЬ
КАТЕГОРИИ НЕЕТ:
ПОЛОЖЕНИЕ,
ПРИЧИНЫ**

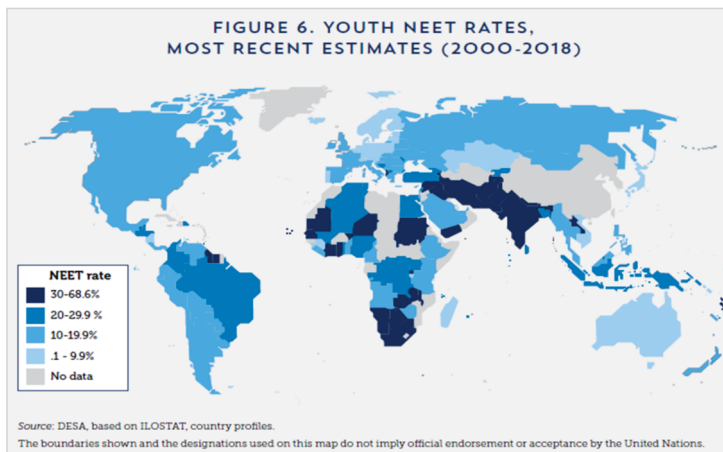
I. Молодежь категории NEET: положение, причины

Стремительное развитие передовых технологий структурно меняет рынок занятости. И в этих новых условиях наиболее уязвимой группой выступает молодежь. Сегодня поддержка государства не должна ограничиваться только обеспечением доступности к образованию. Государственные и неправительственные институты должны обучать молодых людей цифровой грамотности, развивать социальное предпринимательство и инвестировать в инфраструктуру, инновации и исследования для обеспечения полноценного развития молодежи в новом технологическом мире.

И в этом контексте показатель NEET, который является относительно новым индикатором измерения эффективности государственной молодежной политики, считается лучшим измерением текущего потенциала молодежного рынка труда по сравнению с уровнем молодежной безработицы. Он включает в себя ту часть молодежи, которая не в рабочей силе и в сфере образования, и, таким образом, не может рассматриваться как безработная.

Понятие молодежи категории **NEET (Not in education, employment or training, «не учащиеся, не работающие и не повышающие квалификацию»)** появилось в общественном дискурсе относительно недавно: впервые оно было использовано в Великобритании в 1999 году в докладе Комиссии по вопросам социального отчуждения «Преодоление разрыва: новые возможности для детей в возрасте 16-18 лет, не имеющих образования, работы или профессиональной подготовки». Постепенно оно проникло и в другие государства.

Молодежь категории NEET
мировой показатель¹

¹ Всемирный доклад по вопросам молодежи «Молодежное социальное предпринимательство и Повестка дня до 2030 года».

В мировом рейтинге Казахстан входит в категорию стран с наименьшими показателями доли молодежи NEET на уровне 1-9,9%. В период с 2010 по 2020 год показатель доли NEET в стране уменьшился на 1,1% с 8,2% до 7,1%. А по данным статистики во 2 квартале 2021 г. доля молодежи NEET составила 6,7%.

Доля молодежи категории NEET (15-28 лет) в Республике Казахстан за 20 лет (%)

Республика Казахстан	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
г. Нур-Султан	10.6	11.7	10.3	8.7	8.3	10.5	12.7	10.4	9.5
г. Алматы	16.3	13.7	13.1	14.7	14.9	13.7	12.0	6.8	6.8
г. Шымкент	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Акмолинская	17.6	15.2	12.0	14.6	15.4	11.1	8.6	10.7	10.3
Актюбинская	15.2	11.3	12.2	10.8	9.1	9.6	6.2	6.2	4.6
Алматинская	22.2	15.1	13.5	11.3	13.2	12.7	9.3	10.2	10.5
Атырауская	20.5	16.9	19.8	18.9	13.4	15.2	11.7	9.6	10.7
В-Казахстанская	14.5	14.3	14.7	12.5	14.4	13.7	13.0	11.6	12.5
Жамбылская	18.1	19.4	15.3	18.0	20.8	18.7	10.8	9.7	10.7
З-Казахстанская	22.5	15.7	14.2	15.1	15.7	15.2	13.2	12.6	11.3
Карагандинская	19.9	15.8	12.7	12.6	11.5	10.8	11.4	10.2	11.3
Костанайская	17.6	15.7	15.0	12.5	9.5	13.1	9.6	13.3	7.8
Кызылординская	31.8	24.3	21.5	22.6	14.6	13.9	13.2	8.1	8.0
Мангистауская	15.5	14.4	14.9	14.3	14.2	13.1	12.5	12.1	13.4
Павлодарская	14.2	13.8	13.3	12.2	10.0	9.9	8.0	7.0	7.9
С-Казахстанская	16.6	16.3	14.0	11.8	11.4	11.0	-	10.4	9.3
Туркестанская	-	-	-	-	-	-	9.4	-	-
Ю-Казахстанская	19.5	11.0	9.8	10.6	10.2	10.4	10.6	9.0	8.9

Республика Казахстан	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	II кв., 2021
г. Нур-Султан	11.9	11.6	14.7	17.0	7.9	6.8	6.6	9.2	7.1	6.8	7.0	6.9
г. Алматы	5.8	4.5	4.5	6.9	7.6	8.6	7.7	6.6	6.3	6.1	6.1	5.7
г. Шымкент	-	-	-	-	-	-	-	-	9.1	8.7	7.7	7.3
Акмолинская	7.5	6.8	6.4	6.8	4.9	8.1	7.3	7.1	5.9	6.2	7.5	8.9
Актюбинская	3.2	3.4	3.0	4.2	8.1	9.0	7.3	7.8	8.5	8.1	8.4	7.5
Алматинская	8.2	9.1	9.3	9.7	9.7	9.2	9.4	7.5	7.0	7.2	7.2	7.0
Атырауская	9.5	6.4	6.5	5.7	7.0	8.0	8.0	8.9	6.8	5.2	5.5	5.5
В-Казахстанская	10.0	9.8	7.4	8.4	7.8	9.4	7.6	8.6	5.7	5.6	6.6	5.8
Жамбылская	7.3	8.8	10.4	8.6	11.8	15.2	14.9	10.7	8.0	7.6	7.1	7.4
З-Казахстанская	9.7	7.4	5.8	4.5	4.1	5.1	3.1	2.8	2.9	2.8	3.1	3.8
Карагандинская	10.2	8.8	9.3	6.8	12.8	14.1	13.0	12.4	12.5	12.3	11.5	9.1

² Данные Бюро национальной статистики

Продолжение таблицы: Доля молодежи категории NEET (15-28 лет) в Республике Казахстан за 20 лет (%)

Республика Казахстан	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	II кв., 2021
	8.2	7.8	8.0	8.0	8.8	9.5	6.7	9.2	8.7	7.9	7.4	7.1
Костанайская	8.1	7.4	6.4	5.0	5.3	7.5	5.0	4.9	4.9	4.7	5.5	4.9
Кызылординская	9.4	7.8	10.3	10.9	14.6	10.9	13.2	10.6	8.2	8.2	8.3	8.1
Мангистауская	13.3	12.6	16.6	13.0	16.5	12.0	15.9	11.5	7.1	8.0	7.8	7.5
Павлодарская	6.1	6.6	6.1	6.1	5.1	7.1	8.6	5.9	5.3	4.9	4.9	4.9
С-Казахстанская	7.2	8.2	9.1	9.9	8.1	7.6	8.3	8.3	9.5	7.1	6.8	4.8
Туркестанская	-	-	-	-	-	-	-	-	13.3	10.7	8.0	7.5
Ю-Казахстанская	7.8	7.4	7.2	6.6	8.0	9.7	9.6	10.8	-	-	-	-

По данным Бюро национальной статистики Агентства по стратегическому планированию и реформам Республики Казахстан на начало 2021 года количество молодежи составляло 3 739 883 (20%) при населении 18 879 552 человек. По итогам 2020 года экономически активной частью (рабочая сила) молодежи в возрасте от 15 до 28 лет является 2 099,8 тыс. чел. (2019 год – 2 124,9 тыс. чел.), из них занято 2 019,4 тыс. чел. (2019 год – 2 045,9 тыс. чел.). За 2 квартал 2021 года экономически активной частью молодежи является 2 072,9 тыс. чел. (2 кв. 2020 года – 2 098,3 тыс. чел.), из них занято 1 995,4 тыс. чел. (2 кв. 2020 года – 2 034,5 тыс. чел.).

Безработная молодежь по итогам 2 квартала 2021 года составила 77,5 тыс. человек (2 кв. 2020 года – 84 тыс. человек). Наиболее высокие показатели в г. Алматы – 13,2 тыс.чел., Алматинская обл. – 9,9 тыс. чел., г. Нур-Султан – 7,3 тыс. чел. Низкие показатели наблюдаются в Атырауской области – 1,7 тыс. чел., СКО – 1,5 тыс. чел., Павлодарской области – 2 тыс. чел.

Доля молодежи NEET по итогам 2020 года составила 7,1% (в 2019 году – 7,4%), наблюдается уменьшение на 0,3%. По итогам 2 квартала 2021 года доля NEET составляла 6,7%, за тот же период 2020 года – 7,6%. Наиболее высокие показатели доли молодежи NEET отмечаются в Карагандинской (9,1%), Акмолинской (8,9%) и Кызылординской (8,1%) областях. Необходимо отметить, что Карагандинская область находится в числе «антилидеров» с 2017 года.

Региональная доля NEET в возрасте 15-28 лет, в %

	Наименование региона	2 кв. 2019 год	2 кв. 2020 год	2 кв. 2021 год
	Республика Казахстан	7,2	7,6	6,7
1.	Акмолинская	5,6	8,3	8,9
2.	Актюбинская	7,3	7,5	7,5
3.	Алматинская	6,4	9,6	7,0
4.	Атырауская	3,5	5,7	5,5
5.	З-Казахстанская	3,0	3,6	3,8
6.	Жамбылская	7,7	7,5	7,4
7.	Карагандинская	12,7	12,1	9,1
8.	Костанайская	4,7	5,9	4,9
9.	Кызылординская	8,3	8,4	8,1
10.	Мангистауская	7,3	8,3	7,5
11.	Павлодарская	5,5	4,9	4,9
12.	С-Казахстанская	9,2	6,1	4,8
13.	Туркестанская	10,7	6,7	7,5
14.	В-Казахстанская	4,5	8,6	5,8
15.	г. Нур-Султан	6,8	7,0	6,9
16.	г. Алматы	6,4	6,3	5,7
17.	г. Шымкент	8,5	8,4	7,3

Казахстанскую молодежь категории NEET условно классифицируют по длительности пребывания в группе на:

- длительно безработных (не работают и не учатся на протяжении нескольких лет) и краткосрочно-безработных.
- экономически неактивную молодежь в связи с выполнением семейных обязанностей, которые и составляют основную долю длительно безработных.
- краткосрочно безработных (пребывающих в этом статусе менее года).

Результаты исследования «Социальные установки молодежи NEET в Казахстане», проведенного НИЦ «Молодежь» в 2021 году, показали, что в основном молодежь категории NEET не трудоустраивается на постоянную работу в силу 2-х обстоятельств: **низкая оплата труда и отсутствие вакансий на рынке труда.**

Топ-5 причин, по которым молодежь не может устроиться на постоянную работу:

1. Низкая оплата труда (36,7%);
2. Отсутствие рабочих мест (31,6%);
3. Наличие малолетнего ребенка/детей (12,2%);
4. Наличие случайных заработков (11,7%);
5. Отсутствие образования и возможности получить образование (11,4%).

Топ-5 проблем с которыми сталкивается молодежь категории NEET:

1. Высокие цены на продукты питания, товары народного потребления (58,5%);
2. Низкий уровень дохода (45,3%);
3. Безработица и сложности, связанные с трудоустройством (43,6%);
4. Высокая стоимость высшего образования (30,2%);
5. Отсутствие собственного жилья (17,4%).

Социологический портрет NEET

По итогам социологических исследований НИЦ «Молодежь» был составлен социальный портрет молодежи категории NEET, в котором отмечены следующие характеристики молодежи данной категории:

Социализация. Одним из важных исследуемых показателей стало изучение условий социализации молодых людей в семье и школьных коллективах. Большинство молодых людей NEET проходят стандартные каналы вторичной социализации – учеба в школе; некоторые после 9 класса пошли в колледжи, другие, окончив 11 класс, поступили в университеты. Причиной ухода со школы после 9 класса отмечается, прежде всего, боязнь не сдать ЕНТ на хороший балл. Также среди причин респонденты указывают дороговизну обучения в вузе после 11 класса (в сравнении с ценами на обучение в колледже).

«Не видел смысла поступать на высшее, потому что финансы не позволяли бы по любому. Если бы позволяли бы, то я понимал бы, что они мучились, искали бы эти деньги, не факт, что я учился бы».

Участник глубинных интервью, 2021 г.

В компаративном отношении преобладают представители со средне-специальным и высшим образованием.

«Я сама решила уйти после 9 класса. Это было мое решение. Ушла, чтобы поступить в колледж на юридический факультет. Меня очень привлекла эта профессия, хочу получить диплом».

Участница фокус-групповой дискуссии, 2020 г.

Не окончили 9 классов и были отчислены из школы за неуспеваемость или плохое поведение 2,1%. Значительное число опрошенных (47,7%) не имеют планов на дальнейшее обучение. В этой группе преимущественно те, кто уже имеет высшее или профессионально-техническое, среднее специальное образование.

Процесс выбора профессии молодыми людьми можно назвать рациональным. Выбирая профессию, респонденты ориентируются на **три главных фактора**: высокая оплата труда, востребованность специальности, соответствие имеющимся талантам и способностям.

«Высокая заработная плата, вот эти, повысится карьерный рост, работа по специальности, но и желательно, чтобы работа возле дома».

Участник глубинных интервью, 2021 г.

«Зарплата будет иметь роль. Зарплата, потом чтобы это было недалеко, так как всё-таки папа у меня пенсионер, ему надо помогать, чтобы я могла на выходные приезжать. Ну и, наверное, чтобы всё-таки был рост какой-то. На первой работе я как бы не росла, охота, чтобы у меня дальше был какой-то карьерный рост».

Участница глубинных интервью, 2021 г.

Кроме этого, молодые люди, выбирая будущую профессию, ориентируются на мнения родителей и педагогов.

«Мне мама говорила всегда, что у меня получится стать врачом, и до 11 класса она настраивала меня на это. Я сам как бы, вроде тоже был не против».

Участник фокус-групповой дискуссии, 2020 г.

«Да, я стал учителем английского языка. Сейчас учителям создают много условий. Вот почему я считаю, что сейчас лучше быть учителем. Считаю престижной, да».

Участник глубинных интервью, 2021 г.

Поиск и опыт работы. Большинство представителей молодежи NEET имели опыт подработки во время обучения. На момент опроса поиском работы были заняты 47,6% опрошенных. Поиск работы в большей степени волнует молодых людей в старших возрастных группах – 19-28 лет.

«Я сразу после того, как осталась без работы, оставила резюме, сходила в Центр занятости и посетила две ярмарки вакансий, которые проходили в городе Петропавловске, у нас приезжала. Ну пока как бы никто не позвонил, и я продолжаю поиски. Охота было выехать в город, не оставаться в районе и предпочтения отдаю городу Петропавловску».

Участница глубинных интервью, 2021 г.

Для определенной части молодежи поиск работы через знакомых, родственников выступает одним из самых эффективных способов, так как это наиболее проверенный и безопасный метод трудоустройства. Внешними источниками трудоустройства служат объявления, размещаемые в интернете и газетах.

Среди причин, почему молодежь NEET не пытается найти постоянную работу, на первом месте разместилась «низкая оплата труда». То есть при наличии возможности трудоустроиться респонденты готовы отказаться от работы из-за несоответствия заработной платы их ожиданиям. Практически каждый третий отмечает отсутствие рабочих мест.

«К сожалению, это зависит не от меня, потому что я никак не могу повлиять на наличие рабочих мест в нашем городе».

Участник глубинных интервью, 2021 г.

Вовлеченность в меры государственной поддержки. Среди респондентов не существует единого мнения относительно степени эффективности реализации государственной молодежной политики. Тем не менее, большая часть ответов приходится на долю тех, кто реализацию государственной молодежной политики оценивает, как эффективную или скорее эффективную.

Самыми узнаваемыми государственными программами являются программа **«С дипломом – в село», «Молодежная практика», «Жасыл ел», международная стипендия «Болашак».** Минимальный уровень осведомленности молодежи NEET диагностируется относительно следующих государственных программ по трудоустройству: «Молодежный кадровый резерв», «Программа развития продуктивной занятости и массового предпринимательства на 2017-2021 годы», «Проект развития молодежного корпуса «ZhasProject».

«Очень классные программы, слышала о молодежной практике, где ты можешь получить первый опыт, также, программа «С дипломом – в село», я изучала эту программу, можно уехать в другую область, тебе дадут пособия, жилье и т. д. Но нужно увеличить з/п. Государство продельывает хорошую работу по решению данного вопроса».

Участница глубинных интервью, 2021 г.

Данные также показывают крайне слабую вовлеченность молодежи NEET в программы социальной поддержки молодежи. Основными источниками информации о программах для молодежи служат Интернет-ресурсы – новостные или тематические сайты, новостные ленты в социальных сетях, а также телевизионные передачи и информация, получаемая при общении с родственниками и друзьями.

В целом по мнению не занятой и не обучающейся молодежи, государство должно оказывать поддержку в вопросах трудоустройства, обеспечения молодых семей жильем и повышения доступа и качества образования.

«На безработицу среди молодежи, искоренение причин безработицы, может надо стимулировать молодежь, или сделать налоговые льготы для работодателей, которые готовы принять свежего выпускника, можно ведь придумать что-то такое».

Участник глубинных интервью, 2021 г.

Основные подгруппы NEET

Молодежь категории NEET в своей структуре сильно отличается друг от друга, как по половозрастным признакам, так и по ценностям, отношению к работе, уровню образования и по другим критериям. По итогам социологического опроса и экспертных интервью были выявлены следующие подгруппы молодежи категории NEET:

1. Наиболее распространенной подкатегорией являются **«недавние выпускники»**, которые окончили учебные заведения от 1 месяца до 1 года назад. К ним относятся и юноши, и девушки. Чаще всего они высказывают обеспокоенность о своем текущем положении, предпринимают попытки трудоустройства, ищут возможности для развития и наряду с ежедневным решением семейно-бытовых вопросов тратят время на поиск работы, рассылку резюме и собеседования. Находятся на обеспечении родителей и чаще всего не имеют собственных сбережений. Стремятся как можно быстрее выйти из категории молодежи NEET.

2. **«Временный безработный»**. Также распространенной категорией являются молодые люди, которые имеют опыт работы в двух или более организациях, однако лишились работы по сокращению, пандемии или по другим обстоятельствам и находятся в поиске новой работы. В некоторых случаях могут иметь свои сбережения, но чаще всего проживают совместно с родителями или родственниками и находятся на их обеспечении. Беспокоятся о своем положении и стремятся найти выход из безработицы. Чаще всего – жители городов. Находятся в категории молодежи NEET в течение относительно короткого времени, стремятся как можно быстрее выйти из категории молодежи NEET.

3. **«Сельский парень»**. Часто встречается подкатегория молодых людей (чаще всего, это парни), которые нигде не работают и не учатся, но при этом активно заняты помощью родителям и родственникам в домашнем хозяйстве. Проживают совместно с родителями, при этом могут сами быть женатыми и воспитывать детей. Текущее положение дел чаще всего устраивает всех членов семьи, так как родителям необходима помощь в хозяйстве, а также отсутствуют реальные альтернативы занятости в сельской местности. Могут находиться в категории молодежи NEET продолжительное время. Чаще всего не заинтересованы менять ситуацию.

4. «Молодые мамы». Данная подкатегория также внутри подразделяется на две подгруппы.

Встречаются девушки, имеющие высокий уровень образования и заинтересованность выхода на работу сразу после того, как они определяют своего ребенка в детский сад. Находятся на обеспечении супругов либо родителей. Выходят из категории NEET без особых сложностей сразу после решения вопроса определения ребенка в дошкольное учреждение.

Вторая подгруппа – девушки, никогда не работавшие по специальности, иногда не имеющие образования, которые занимаются ведением домашнего хозяйства и уходом за членами семьи. Зачастую во второй подгруппе девушки не заинтересованы менять ситуацию, поскольку всех членов семьи устраивает текущее положение дел, даже несмотря на нехватку денежных средств и на то, что семья вынуждена экономить. В некоторых случаях супруги запрещают выходить на работу. Могут находиться в категории молодежи NEET продолжительное время. Чаще всего не заинтересованы менять ситуацию.

5. Необходимо отметить, что в категорию «сельский парень» или «молодые мамы» могут

плавно перетекать представители **«выпускников школ»**, которые окончили среднюю школу и не смогли по каким-либо причинам поступить в колледж или вуз. Как правило, они испытывают большие трудности по трудоустройству или социализации, нежели выпускники колледжей или вузов из-за отсутствия образования, более не уверены в своей компетентности и знаниях. Находятся на обеспечении родителей, которые, как правило, с пониманием относятся к ситуации по занятости ребенка. Стремятся выйти из категории молодежи NEET путем поступления в колледж или вуз, но и прослеживается отсутствие четкого плана по достижению этой цели. Прослеживается вероятность остаться в категории NEET путем начала семейной жизни либо продолжение нахождения на обеспечении родителей и помощью им в хозяйстве (чаще всего, в сельской местности).

Вышеуказанные характеристики подгрупп молодежи NEET свидетельствуют о том, что не все из них имеют заинтересованность в выходе из данной категории. Некоторых из них вполне устраивает ситуация, в которой их занятость заключается в домашних делах, помощи родным и уходом за членами семьи. Это обусловлено некоторыми традициями, ментальностью населения и не является негативным отклонением в статистике. Например, согласно некоторым традициям, младшие сыновья в семьях остаются жить с родителями, помогая им в ведении домашнего хозяйства (зачастую на селе) и не заинтересованы в трудоустройстве по найму. Также для части общества актуальным является мнение о том, что девушки после замужества и рождения детей должны заниматься исключительно уходом за семьей, ведением быта, и когда в семье работает только один из супругов, эта ситуация устраивает всех. Поэтому для государственных органов важно учитывать, что некоторая часть молодежи будет оставаться в данной категории даже после достижения 29 лет и выхода из возрастной категории «молодежь».

II. АЛГОРИТМЫ РАСЧЕТА И ВЫЯВЛЕНИЯ МОЛОДЕЖИ КАТЕГОРИИ НЕЕТ

II. Алгоритмы расчета и выявления молодежи категории NEET

Методология расчета MOT

Во всех странах за основу расчета доли молодежи категории NEET берется методология Международной организации труда (далее – MOT) «Индикаторы достойного труда. Концепции и определения», согласно которой **NEET определяется как доля молодежи, которая не работает (безработные или не в сфере занятости) и не учится в процентах к общей численности молодежи.**

Формула MOT

Для расчета данной доли MOT рекомендует использовать **результаты выборочного обследования домохозяйств и/или переписи населения.**

$$\text{Коэффициент NEET (\%)} = (\text{Молодежь} - \text{Работающая молодежь} - \text{Неработающая молодежь, но обучающаяся}) / \text{Молодежь} * 100$$

Важно отметить, что молодежь, которая учится и работает не должна считаться дважды, при вычете из общего числа молодежи.

В таком случае, формула может быть выражена таким образом:

$$\text{Коэффициент NEET (\%)} = ((\text{Безработная молодежь} + \text{Молодежь вне рабочей силы}) - (\text{Безработная молодежь в сфере образования или обучения} + \text{Молодежь вне рабочей силы в сфере образования или обучения})) / \text{Молодежь} * 100$$

Для более детального изучения причин молодежной безработицы и выработки мер по решению данной проблемы рекомендуется публиковать данные о доле молодежи категории NEET по полу, возрасту, географическим районам (город/село), уровню образования и другим значимым характеристикам. Такие же данные рекомендуется публиковать по молодежи, которая является экономически неактивной, что может дать представление о причинах того, почему молодежь данной категории не входит в состав рабочей силы, включая, например, ограниченные возможности здоровья, отсутствие транспорта, домашние обязанности и т.д.

Расчет NEET Евростатом

В 2010 году Евростатом (статистическое агентство Европейского союза) было принято стандартизированное определение NEET и разработана методология статистического расчета его уровня. **К группе NEET относятся молодые люди в возрасте 15-24 лет, которые являются безработными или экономически неактивными и при этом не учатся и не охвачены профессиональной подготовкой/переподготовкой в течение четырех недель, предшествующих обследованию.**

Уровень NEET рассчитывается как доля названной выше группы в общей численности молодежи в возрасте 15-24 лет. Для более детального анализа Евростат рекомендует рассчитывать этот показатель по половым, возрастным (15-19 лет, 20-24 года, 18-24, а также 25-29, 15-29 лет) и образовательным группам, а также по группам по статусу на рынке труда (NEET-безработицы и NEET-экономической неактивности).

Для определения уровня NEET используются данные национальных исследований рабочей силы. Показатели NEET-безработицы и NEET-экономической неактивности отличаются от показателей, используемых для измерения уровней безработицы и экономической неактивности по методологии МОТ. **Уровень NEET-безработицы – это отношение численности безработных в возрасте 15-24 лет к численности всего населения данного возраста, а не к числу экономически активного населения** (как в случае с уровнем безработицы по МОТ).

При расчетах NEET-экономической неактивности учитывается не всё экономическое неактивное население (как при определении традиционного показателя), а только те, кто не участвует в обучении и переподготовке. Также, к экономически неактивным в зависимости от причин неучастия в рабочей силе различают: занятых ведением домашнего хозяйства, уходом за детьми и другими членами семьи; имеющих проблемы со здоровьем; отчаявшихся найти работу, то есть тех, кто хотят и готовы работать, но прекратили её поиск; не имеющих необходимости работать (независимо от дохода).

Казахстанский опыт расчета

Методологической основой для формирования показателя «Доля молодежи NEET» в Казахстане является документ МОТ. **Расчет показателя «Доля молодежи NEET» производится Бюро национальной статистики АСПИР в соответствии с приведенной формулой.**

$$NEET = \frac{(UE + NEA) - NEA [edu]}{EA + NEA} * 100$$

UE – численность безработного населения в возрасте 15–28 лет;

NEA – численность лиц вне рабочей силы в возрасте 15–28 лет;

NEA[edu] – численность лиц вне рабочей силы по причине учебы (дневная форма) в возрасте 15–28 лет;

EA – численность рабочей силы в возрасте 15–28 лет.

Источником данных является выборочное обследование занятости населения, проводимое БНС.

БНС на постоянной основе публикует квартальные и годовые данные о доли молодежи NEET на уровне страны и разрезе регионов. Также, для более детального изучения проблем молодежной безработицы БНС публикует данные о численности рабочей силы, занятых, наемных работников, самостоятельно занятых, безработного населения, экономического неактивного населения в возрасте 14-28 лет в гендерном разрезе, по возрастным группам, по регионам, типу местности и уровню образования.

Описание категорий

1) Безработная молодежь – лица, которые в рассматриваемый период соответствовали одновременно трем основным критериям:

- а) были без работы (не имели доходного занятия);
- б) занимались активно ее поиском;
- в) были готовы приступить к работе в течение определенного периода времени.

Учащиеся, студенты, пенсионеры и инвалиды учитываются в качестве безработных, если они занимались поиском работы и были готовы приступить к ней.

2) Лица вне рабочей силы в возрасте 15-28 лет – лица, которые не являются занятыми или безработными в течение рассматриваемого периода (учащиеся школ, студенты, пенсионеры, домохозяйки, лица с инвалидностью и прочие лица, не ищущие работу);

3) Лица вне рабочей силы по причине учебы (дневная форма) в возрасте 15–28 лет – лица, которые не являются занятыми или безработными в течение рассматриваемого периода по причине учебы на дневной форме обучения (учащиеся школ, студенты).

4) Рабочая сила в возрасте 15-28 лет – лица, занятые во всех видах экономической деятельности и безработные.

Стоит отметить что, **численность рабочей силы и лиц вне рабочей силы в совокупности дают общее количество населения** соответствующего возраста.

Новая методика выявления молодежи NEET

С 2017 года в Казахстане **в категорию молодежи NEET включают несколько социальных групп**. Это – не работающие молодые люди, которые имеют образование и какие-то практические навыки, лица с инвалидностью, молодежь, занятая домашними делами, в том числе молодые женщины, у которых малолетние дети, матери-одиночки и другие.

Для учета каждого молодого человека, входящего в категорию NEET и организации дальнейшей адресной работы, **предлагается разработать информационную систему (далее – ИС) «База данных «NEET-молодежь»**, интегрируемую с другими базами данных – «Физические лица», «Адресный регистр», «Рынок труда», «Централизованная база данных лиц, имеющих инвалидность», «Национальная образовательная база данных» и др.

Региональная база данных

До запуска данной ИС, на уровне молодежных ресурсных центров областей, гг.Нур-Султан, Алматы и Шымкент предлагается **разработать региональную электронную базу данных молодежи категории NEET** в разрезе каждого города и района. В базу данных можно включить молодежь из следующих социальных групп:

1) безработная молодежь – кодировка J:

■ **J[tu]** выпускники колледжей и вузов, закончившие обучение в течение года, данные, о которых могут быть предоставлены управлениями образования и региональными вузами (ежеквартально по результатам полного квартала);

■ **J[bi]** **молодые люди, бросившие школу, колледж или университет**, данные, о которых могут быть предоставлены управлениями образования и региональными вузами (ежеквартально по результатам полного квартала);

■ **J[pr]** **молодежь, освободившаяся из мест лишения свободы**, данные о которых могут быть предоставлены территориальными департаментами КУИС МВД (ежеквартально по результатам полного квартала);

■ **J[jum]** **молодежь, зарегистрированная в центрах занятости населения в качестве безработных**, данные о которых могут быть предоставлены управлениями координации занятости и социальных программ (ежеквартально по результатам полного квартала);

■ **J[ask]** **молодежь, закончившая прохождение срочной воинской службы и являющаяся безработной**, данные о которой могут быть предоставлены территориальными департаментами по делам обороны МО (ежеквартально по результатам полного квартала);

2) **лица с инвалидностью, имеющие возможности для работы**, данные, о которых могут быть предоставлены управлениями координации занятости и социальных программ (ежеквартально по результатам полного квартала) – кодировка Müg;

3) **неактивная молодежь** – кодировка Be:

■ **Be[par]** **молодые люди, страдающие алкогольной и наркотической зависимостью**, хроническими заболеваниями и проходящие соответствующую реабилитацию, данные о которых могут быть предоставлены управлениями здравоохранения (ежеквартально по результатам полного квартала);

■ **Be[ynt]** **молодые люди, не находящиеся в поиске работы или обучения**, данные о которых могут быть собраны в ходе подворовых обходов, проводимых городскими и районными молодежными ресурсными центрами (1 раз в год) при даче согласия субъектом;

4) **молодежь, занятая домашними делами** – кодировка Üş:

■ **Üş[köm]** **молодые люди, помогающие своим родственникам в домашнем хозяйстве**, данные о которых могут быть собраны в ходе подворовых обходов, проводимых городскими и районными молодежными ресурсными центрами (1 раз в год) при даче согласия субъектом;

Неофициальная формула расчета молодежи NEET, подсчитываемой на основе данных, собранных молодежными ресурсными центрами, и выглядит следующим образом:

$$NEET = \frac{J + M\ddot{u}g + Be + \ddot{U}ş}{\text{Молодежь 15-28 лет}} * 100$$

J – безработная молодежь в возрасте 15–28 лет (выпускники колледжей и вузов, закончившие обучение в течение года; молодые люди, бросившие школу, колледж или университет; молодежь, освободившаяся из мест лишения свободы; молодежь, зарегистрированная в центрах занятости населения в качестве безработных; молодежь, закончившая прохождение срочной воинской службы и являющаяся безработной; лица с инвалидностью);

Müg – лица с инвалидностью, имеющие возможности для работы в возрасте 15–28 лет;

Be – неактивная молодежь (молодые люди, страдающие алкогольной и наркотической зависимостью; молодые люди, не находящиеся в поиске работы или обучения);

Üз – молодежь, занятая домашними делами (молодые люди, помогающие своим родственникам в домашнем хозяйстве; домохозяйки);

Молодежь в возрасте 15-28 лет – общее количество рабочей силы и лиц вне рабочей силы в возрасте 15–28 лет согласно методологии БНС.

Сбор и обработка данных

Данные электронной базы и результаты расчета молодежи категории NEET должны обновляться на постоянной основе, кроме данных, собираемых сотрудниками молодежных ресурсных центров в ходе подворовых обходов.

При этом важно учитывать, что **данные электронной базы и результаты расчета могут не совпадать с официальной статистической информацией БНС.**

Сбор и обработку информации, конфиденциальность персональных данных и организацию дальнейшей адресной работы с молодежью категории NEET должны **обеспечивать отделы по работе с молодежью NEET молодежных ресурсных центров областей, гг. Нур-Султан, Алматы и Шымкент.** Стоит отметить, что кроме сотрудников отделов по работе с молодежью NEET никто не должен иметь доступ к электронной базе данных.

Для формирования региональной электронной базы данных необходимо основываться на Законе Республики Казахстан «О персональных данных и их защите».

III.

МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ РАБОТЫ С МОЛОДЕЖЬЮ КАТЕГОРИИ НЕЕТ

III. Международный опыт работы с молодежью категории NEET

Категория NEET – одна из наиболее уязвимых социальных групп молодежи, которая требует комплексной поддержки со стороны государства. Феномен NEET является устойчивым индикатором. За последние двадцать лет численность молодежи категории NEET по всему миру составила около 267 млн молодых людей, из них две трети или 181 млн – это молодые женщины. В период с 2000 по 2019 годы общий показатель NEET снизился лишь на 2%. В 2010 году численность молодежи NEET в мире составляла 8,2%, к 2020 году данный показатель увеличился до 11% (в 2019 году – 10,5%).

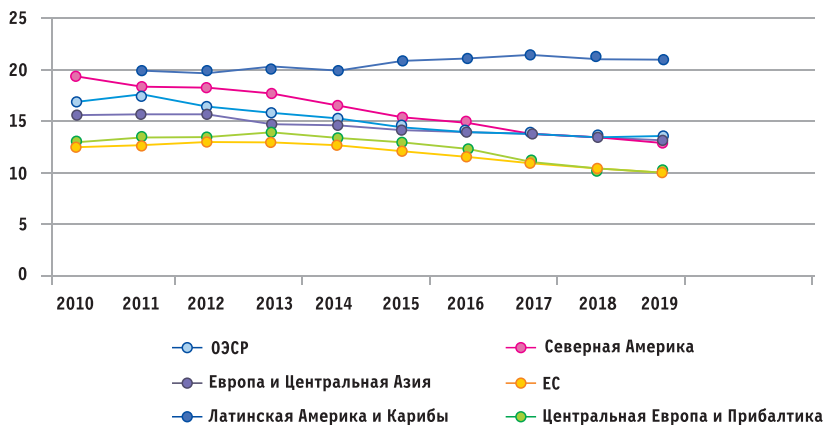
В начале 2020 года Международная организация труда (МОТ) представила прогноз, согласно которому численность молодежи категории NEET приблизится к 273 млн в 2021 году. Однако при данной оценке не был учтен фактор коронакризиса. Последствия карантинных мер, принятых в связи с пандемией COVID-19, также оказали серьезное влияние на увеличение количества молодежи категории NEET.

Основной же причиной попадания молодежи в категорию NEET является **неспособность адаптироваться под новые социально-экономические тренды**. В связи с процессом глобализации и постоянными технологическими изменениями на рынке труда процесс трудоустройства молодежи претерпевает значительные изменения и становится более диверсифицированным. Другие структурные факторы, такие как **экономическая отсталость, неравенство, хрупкий политический контекст и конфликты** также подрывают усилия молодежи по достижению устойчивого развития и процветания. Молодые люди пытаются найти свое место на рынке труда, но безработица, неполная занятость и NEET среди молодежи повышают их риск экономической и социальной изоляции.

Высокий показатель доли молодежи категории NEET может иметь ряд негативных краткосрочных, а также долгосрочных последствий для общества. Молодые люди, которые находятся в постоянном поиске работы или не могут получить профессиональное образование, испытывают серьезное психологическое давление, что в конечном счете может привести к маргинализации, бедности и другим негативным тенденциям.

По прогнозам МОТ, в ближайшие пять лет несколько регионов, такие как Африка (к югу от Сахары) и Южная Азия, которые все еще имеют очень большое количество молодых людей, вступающих в трудовые отношения, столкнутся с серьезной проблемой в попытке создать достаточно благоприятные условия и возможности для новых участников трудового рынка. Это приведет к тому, что в ближайшие 15 лет необходимо будет создать как минимум 600 млн рабочих мест для полного обеспечения потребностей трудоустройства молодежи.

Диаграмма 1. Доля молодежи категории NEET в регионах мира

Безусловно коэффициент доли молодежи категории NEET определяет эффективность реализации государственной молодежной политики. По данным МОТ, в рейтинг стран с наименьшим количеством молодежи категории NEET за 2019 год входят:

1. Япония (3,1%),
2. Сингапур (4,1%),
3. Нидерланды (4,3%),
4. Исландия (4,7%),
5. Норвегия (4,8%),
6. Швеция (5,5%),
7. Люксембург (5,6%),
8. Гонконг (5,6%),
9. Германия (5,7%),
10. Чехия (5,7%),

Во всех странах, входящих в первую десятку данного рейтинга, за последние 10 лет отслеживается снижение показателя доли молодежи категории NEET (за исключением Нидерландов: доля NEET в данной стране снижается в последние 5 лет, начиная с 2013 года на 1,48%).

Анализ международного опыта работы с молодежью категории NEET показал, что **большинство стран-лидеров указанного рейтинга схожи по двум основным направлениям:**

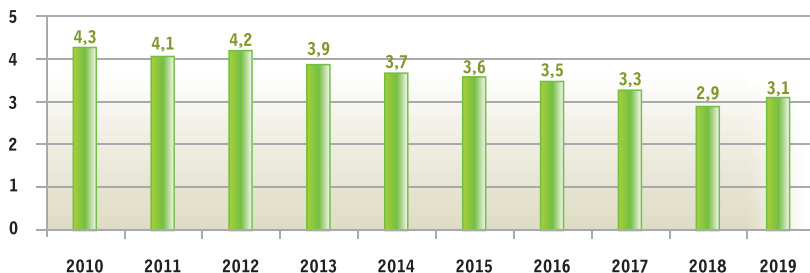
Инвестиции в дошкольное образование молодежи. Выбор в пользу инвестиций в дошкольное образование подкреплен множеством научных исследований в области воспитания и образования в раннем возрасте. Известным научным трудом в данной области является исследование лауреата Нобелевской премии по экономике Джеймса Хекмана. Один из самых влиятельных экономистов в мире Хекман утверждает, что в раннем возрасте у детей закладывается фундамент для развития softskills. Раннее развитие эффективных социальных навыков в значительной степени влияет на успешное развитие IQ и личностную и социальную продуктивность. Именно Хекман является автором теории, согласно которой прибыль от инвестиций в программы дошкольного образования превышает вложения в 8 раз (1:8), по сравнению с прибылью от инвестиций в образование в целом (1:3). Таким образом, 1 доллар, вложенный в дошкольное воспитание и обучение, дает 8 долларов опосредованной прибыли государству в течение 15-20 лет.

Адресные программы по снижению доли молодежи, где приоритетом является индивидуальный подход. Это решение уже существующей проблемы и удержание доли категории NEET на низком уровне. Опыт Японии, Норвегии является показательным, так как применялся научно-методологический подход к определению причин пребывания молодежи в данной категории, а также были разработаны адресные программы с индивидуальным подходом. В целях получения практической и методической помощи в решении проблем социализации молодежи категории NEET следует сделать акцент на изучении некоторых адресных национальных программ. В данном контексте предлагается сделать страновой анализ стран-лидеров с наименьшим количеством молодежи категории NEET.

Япония

В Японии отслеживается постоянное снижение данной категории молодежи. Советом по изучению и оценке мер развития и поддержки детей и молодежи при секретариате кабинета министров правительства Японии разработаны специальные проекты.

Диаграмма 2. Доли молодежи категории NEET

Стоит отметить, что японская модель работы также фокусируется на работе с гражданами от 30 до 40 лет, а не только с молодежью. Несмотря на это, правительство разработало ряд эффективных проектов, которые адресно прорабатывают вопросы обеспечения трудоустройством молодежи. В частности, в стране реализуются несколько основных проектов для снижения доли NEET среди молодежи: Job Education project, Youth Camp, Regional Youth Support Stations, Local Support Network System for Children and Young People, а также программы консультативной помощи и социальной поддержки данной категории молодежи.

Job Education – это дисциплина, которую преподают в школах для того, чтобы ученики к концу обучения имели представление о том, что такое работа и у них сформировалось позитивное отношение к идее труда. Программа пропагандирует и закладывает понимание того, что стабильная работа – идеальная мечта, то к чему стоит стремиться ученикам, в то время как вхождение в категорию NEET или «Фурита» не является приемлемой для дальнейшего гармоничного развития в жизни.

Youth Camp – данная программа разработана для объединения молодежи, входящей в категорию NEET. Этот лагерь стал площадкой для обмена мнениями и опытом среди молодежи, во время которой они могут получить мотивацию для самореализации и изменения своего образа жизни. Лагерь проходит ежегодно и к участию приглашается молодежь, которая к тому времени зачислена в категорию NEET. Данная программа позволяет специалистам отрабатывать вопросы мотивации и/или причин вхождения в категорию NEET в индивидуальном порядке. Эффективность данной программы подтверждается трудоустройством молодежи по выпуску из данного лагеря.

Regional Youth Support Stations (далее – RYSS) – этот проект реализуется Министерством здравоохранения, труда и социального обеспечения с целью поддержки молодежи категории NEET и финансируется Чрезвычайным фондом развития человеческих ресурсов и содействия трудоустройству. В стране действуют свыше 160 центров RYSS, которые обеспечивают поддержку граждан, не имеющих дипломов о среднем образовании. Центр RYSS заключает соглашения с государственными школами и приглашает граждан для обучения. Данный проект пользуется особой популярностью среди граждан, так как обучение полностью финансируется государством, и участник не несет финансовых расходов.

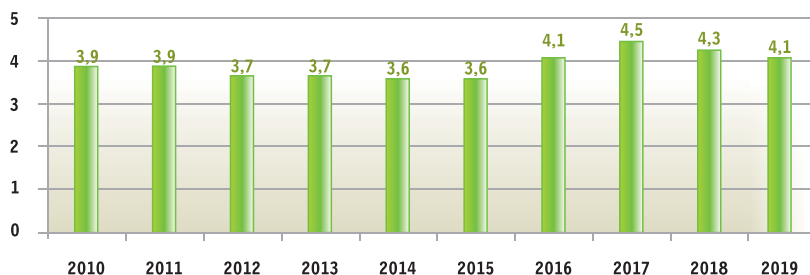
Local Support Network System for Children and Young People – данная программа является узконаправленной и базируется на идее посещения незанятых граждан на дому специалистами. Проводится обучение граждан для развития навыков и выбора направлений для самореализации. Кроме того, специалисты центра помогают молодежи развивать навыки социализации и другие качества, детям и молодежи предоставляются возможности участвовать в практических занятиях на постоянной основе. При рассмотрении и предоставлении мер поддержки учитывается тот факт, что чаще всего такая социальная категория как безработные женщины, как правило, скрыты в категории NEET в качестве «помощников по дому», а также тот факт, что работодатели часто не поддерживают трудоустройство женщин-специалистов в свои организации. Учитывая данные факторы, специалисты разрабатывают отдельную методологию для женщин, занятых домашним хозяйством.

Кроме того, для категории молодежи NEET был разработан **социальный проект**, в качестве финансовой помощи для обучения, развития базовых навыков, а также поддержки на ранних этапах трудоустройства. Данная социальная поддержка эффективна тем, что гражданин получает ее только при условии обучения, приобретения базовых навыков и дальнейшего трудоустройства. Таким образом, финансовая помощь не является поощрением для молодежи продолжать существующий образ жизни и входить в категорию молодежи NEET.

Сингапур

Сингапур является второй страной в рейтинге по низкому показателю доли NEET. Вместе с тем, необходимо отметить, что в **Сингапуре отсутствует единая стратегия государственной молодежной политики**, и различные программы для молодежи реализуются при ответственных министерствах.

Диаграмма 3. Доли молодежи категории NEET

В Сингапуре **не существует целенаправленных проектов по снижению доли NEET**, особое внимание уделяется качеству дошкольного и школьного образования, которое является обязательным для всех граждан соответствующего возраста.

Многочисленные исследования подтверждают, что посещение ребенком центров дошкольного образования влияет на качество жизни в дальнейшем. **Эксперты связывают низкий уровень NEET в стране с обязательным посещением центров дошкольного образования и получением диплома о среднем образовании.** Эти два этапа обеспечивают крепкий фундамент для зачисления в университет и получения специализации.

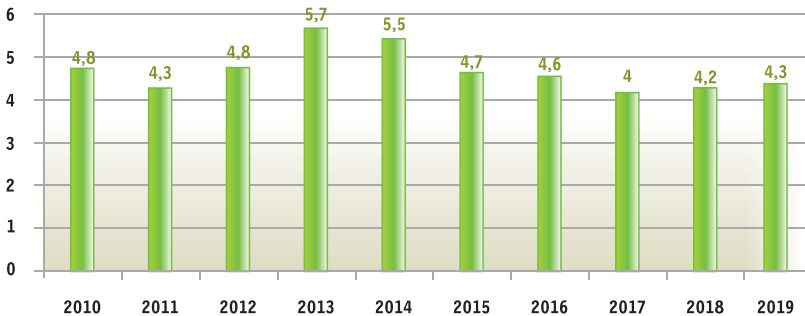
Стоит отметить, особенность молодежи категории NEET в стране, большинство представителей данной категории – это молодые люди в транзитный период жизни. В связи с тем, что молодежь входит в данную категорию на краткосрочный переходный период, в стране не реализуются никакие отдельные программы для поддержки данной категории молодежи.

Рынок труда последнего десятилетия в **Сингапуре характеризуется высоким уровнем молодых людей, которые начинают проходить стажировку или работать во время учебы.** Рост числа молодых людей, работающих во время учебы, позитивно отражается на рынке труда в долгосрочной перспективе так как позволяет молодежи приобрести навыки и опыт, которые помогут им успешно пройти через транзитный период перехода от школы к трудоустройству.

Нидерланды

Правительство Нидерландов в 2015 году реформировало весь сектор молодежной политики и делегировало обязательства по реализации молодежной политики в муниципалитеты. Закон о детях и молодежи предусматривает, что 393 детских муниципалитета будут фокусироваться на реализации политики молодежи и семьи в стране. Всю необходимую научно-методологическую базу для разработки молодежной политики предоставляет Нидерландский институт молодежи.

Диаграмма 4. Доли молодежи категории NEET

Успех в низких показателях доли NEET правительства Нидерландов, так же, как и в **Сингапуре**, объясняется усиленными инвестициями в дошкольное и школьное образование. В категорию «молодежь» в Нидерландах входят все граждане от 0 до 24, именно это и объясняет усиленную поддержку детей раннего возраста. **По статистике двое из трех детей в Нидерландах посещают дошкольные учреждения.** Государство предоставляет различные опции для работающих матерей, а именно существует единая система регулирования рабочих часов и выплат для матерей, которые хотели бы работать полдня и оставшееся время уделять заботе о ребенке.

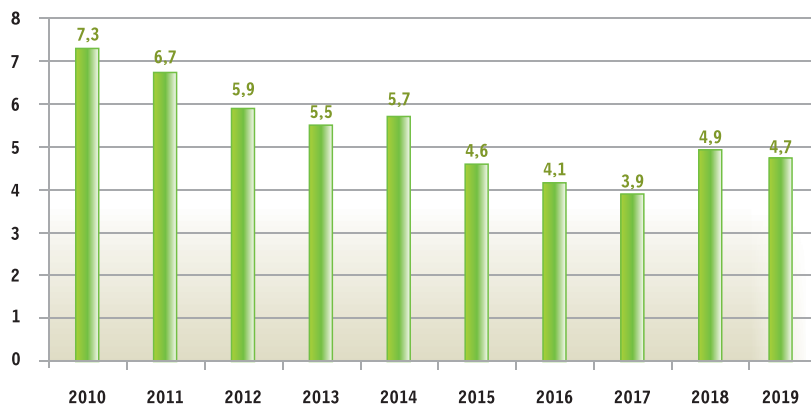
Ни в одном из законов или актов о молодежи в Нидерландах не упоминается молодежь категории NEET и в целом можно заключить, что документы фокусируются на развитии детей до 18 лет, а молодежь не получает такого уровня внимания. Такого же мнения придерживаются большинство критиков молодежной политики в стране. Эксперты утверждают, что правительству необходимо предоставлять больше возможностей для поддержки развития молодежи, по сравнению с дошкольным и школьным образованием. Несмотря на отсутствие адресных программ по решению социально-экономических проблем молодежи, Нидерланды остаются в лидерах по странам с низким уровнем молодежи категории NEET, а также стоит отметить, что уровень безработицы молодежи в Нидерландах достиг исторического минимума в апреле 2019 года - 6.20%.

Исландия

В стране последние десять лет наблюдался спад в показателях доли NEET, несмотря на это, в 2018 году доля молодежи данной категории увеличилась почти на 1%, что является незначительным по сравнению с показателями в после кризисный период 2008 года.

Диаграмма 5. Доли молодежи категории NEET

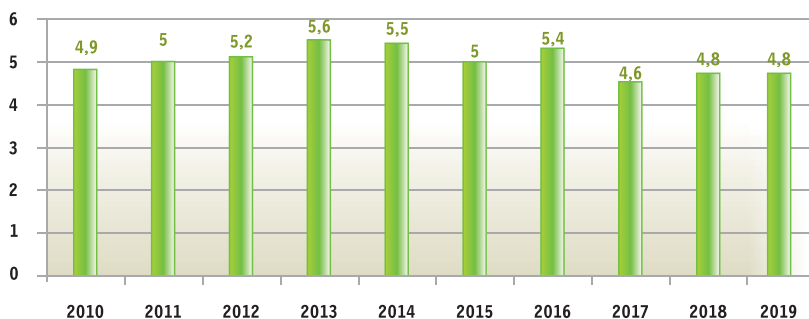

Молодежь категории NEET в Исландии многими исследователями в данной области характеризуется как молодежь, которая не может найти работу. Отсутствие мотивации, уход за близкими, состояние здоровья не являются основными причинами вхождения в данную категорию молодежи. В связи с тем, что ключевой проблемой является отсутствие рабочих мест, **правительство Исландии акцентирует внимание на важности создания рабочих мест и благоприятных условий труда для молодежи.** Государственные программы поддержки молодежи не фокусируются на отдельных проектах по снижению показателей доли NEET. Также стоит отметить, как и в других странах лидерах по низкому уровню NEET, правительство фокусируется на значимости качественного дошкольного и раннего школьного образования для формирования крепкого фундамента у молодых граждан Исландии.

Норвегия

Для сохранения низкого уровня NEET в стране, правительство Норвегии разработало программу NYGIV в 2010 году. Данная программа фокусируется на снижении количества школьников, которые уходят из школы, не получают среднее образование и не имеют диплом. Данная программа фокусируется на том, чтобы все дети получали качественное образование в дошкольный период и в начальных классах. Этот фактор является важным для формирования сильной базы, при котором дети будут сталкиваться с меньшим количеством проблем в более поздние периоды обучения.

Диаграмма 6. Доли молодежи категории NEET

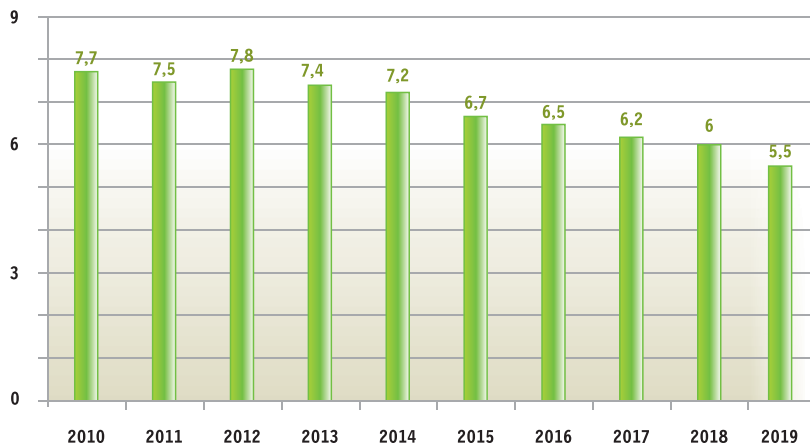
Программа поддержки работодателей разработана правительством с целью трудоустройства молодежи категории NEET и поддержки работодателей в начальный период найма молодых специалистов. В стране предусмотрены различные виды субсидий для работодателей, которые нанимают людей с ограниченными возможностями или молодежь категории NEET. Реализация данной программы мотивирует работодателей не избегать молодежь данной категории и оказывать поддержку при трудоустройстве.

Норвежская политика по снижению доли категории NEET отличается тем, что **работает не только адресно с молодежью, но и непосредственно с работодателями**. Комплексный подход позволяет правительству Норвегии регулировать рынок труда и создавать благоприятные условия для молодежи в их транзитный период.

Швеция

С 2013 года во всех государствах-членах Европейского союза действует **программа «Молодежная гарантия»**. По данной программе молодым людям гарантировано обучение и предложение работы в течение четырех месяцев после того, как молодой человек потерял работу или оставил формальное образование. Программа финансируется Европейским социальным фондом и дополняется бюджет каждой страны ЕС.

Диаграмма 7. Доли молодежи категории NEET

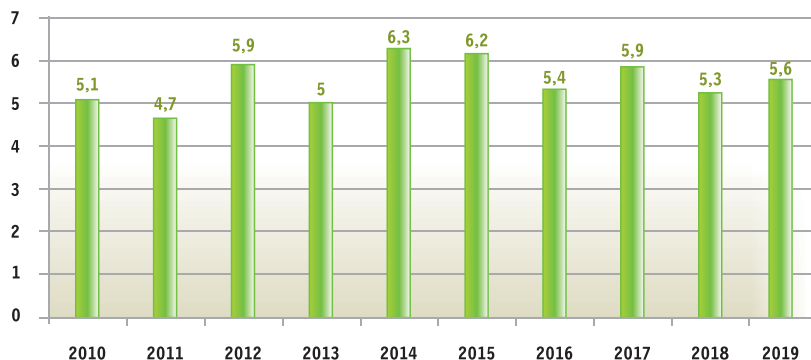
Наряду с программой «Молодежная гарантия» в Швеции реализуются собственные локальные проекты. К примеру администрация шведского города Сёдерхамн, лидирующего по молодежной безработице, совместно с Национальной службой занятости организовала для молодых жителей города программу **«Путешествие за работой»** (Job Journey). В рамках этой программы власти города оплачивают молодежи переезд и месяц проживания в хостеле в регионы (и даже в соседние государства), где ощущается нехватка рабочей силы.

С начала пандемии коронавирусной инфекции, правительство Швеции предоставляет существенные льготы для бизнеса, предоставляющего рабочие места лицам в возрасте от 18 до 23 лет. Льготы для работодателей будут распространяться в независимости от отрасли экономики, в которой трудятся молодые люди.

Люксембург

Молодежная политика в Люксембурге базируется на законе о молодежи, докладе о молодежи, а также молодежном пакте. Все эти документы нацелены на развитие молодежной политики и улучшение качества жизни молодежи. Государственная стратегия по снижению показателя доли NEET базируется на научном исследовании 2013 года.

Диаграмма 8. Доли молодежи категории NEET

Национальный молодежный совет совместно с Министерством труда и занятости и Люксембургским институтом социально-экономических исследований инициировал проект, финансируемый Европейским социальным фондом, с целью изучения и описания данной категории молодежи в стране. Результатом работы стал **национальный доклад о феномене «NEET»**. Исследование показало, что большинство школьников, которые по разным причинам не получили полное среднее образование в большинстве случаев становятся молодежью категории NEET.

Результатом данного исследования стала **реализация программы Local Youth Actions**. Программа создана с целью объединения учреждений школьного и внешкольного образования, чтобы большинство молодежи на этапе школьного образования подготавливались к транзитному периоду в жизни.

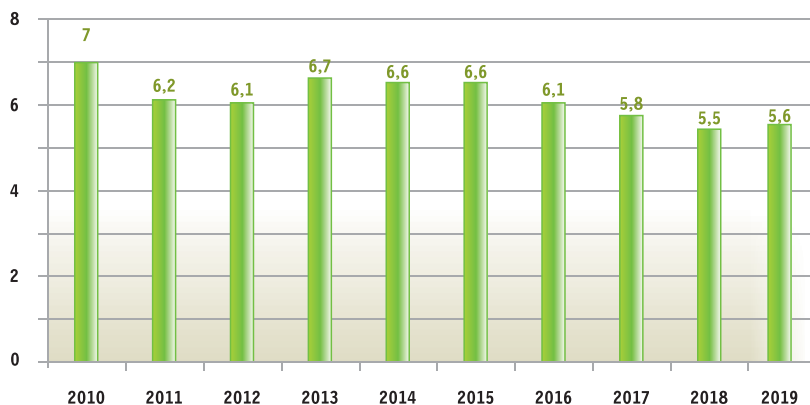
Особое внимание, по результатам исследования, уделяется школьникам, относящимся к определенным группам риска. Разработаны инструменты с целью создания более гибкой школьной системы для удовлетворения конкретных потребностей и оказания индивидуальной поддержки детям, выявления детей с особыми проблемами (психическое здоровье, гиперактивность, атмосфера в семье, включая социально-экономическое положение), а также оказания поддержки молодежи в вопросах трудоустройства, расширения сотрудничества между службами, программами.

Молодежная политика Люксембурга по направлению NEET отличается своим научным подходом. Именно исследования обозначили причины, которые вынуждают молодежь входить в категорию NEET. Исследование было проведено в 2013 году, и программа начала реализовываться в 2014 году, с того момента до 2018 года наблюдается стабильное снижение доли молодежи категории NEET.

Гонконг

В Гонконге реализуются широкий спектр программ образования, профессионального обучения и трудоустройства, нацеленных на молодежь категории NEET.

Диаграмма 9. Доли молодежи категории NEET

Одними из наиболее крупных являются следующие проекты:

Курсы для получения сертификата базового уровня, организованные Советом по профессиональному обучению. Они предоставляют школьную программу, ориентированную на получение профессиональных навыков. Участники проходят годичную очную подготовку перед трудоустройством на уровне ремесла по конкретным профессиям.

Проект И-Цзинь (Yi-Jin), координируемый Управлением образования Гонконга. Это проект предоставляет альтернативный путь для молодых выпускников школ и взрослых учащихся в возрасте 21 года и старше, которые хотят продолжить образование. Он направлен на повышение уровня знаний выпускников школ путем сочетания академических занятий с практическими навыками двуязычия, трехязычия и применения информационных технологий. Успешное завершение программы сопоставимо со сдачей государственного экзамена на получение сертификата о среднем образовании в Гонконге с целью продолжения образования и трудоустройства.

Программа подготовки молодежи перед приемом на работу и программа по набору опыта работы и обучения молодежи, запущенная Министерством труда Гонконга. Так, Программа подготовки молодежи перед приемом на работу направлена на повышение возможностей трудоустройства и конкурентоспособности молодых выпускников школ в возрасте от 15 до 19 лет, подготовку их к выходу на рынок труда и помощь в составлении карьерных планов. Помимо широкого спектра модульных тренингов по лидерству, навыкам межличностного общения, работе с компьютером, программа также предлагает консультации по вопросам построения успешной карьеры.

В свою очередь Программа по набору опыта работы и обучения молодежи ориентирована на молодых людей в возрасте от 15 до 24 лет с уровнем образования ниже среднего. Она предоставляет возможность обучения на рабочем месте для тех, у кого мало опыта работы и мало профессиональных навыков, но с сильной мотивацией к работе. Участники пройдут обучение навыкам и стажировку на рабочем месте продолжительностью от шести до 12 месяцев под руководством наставников, назначенного работодателями.

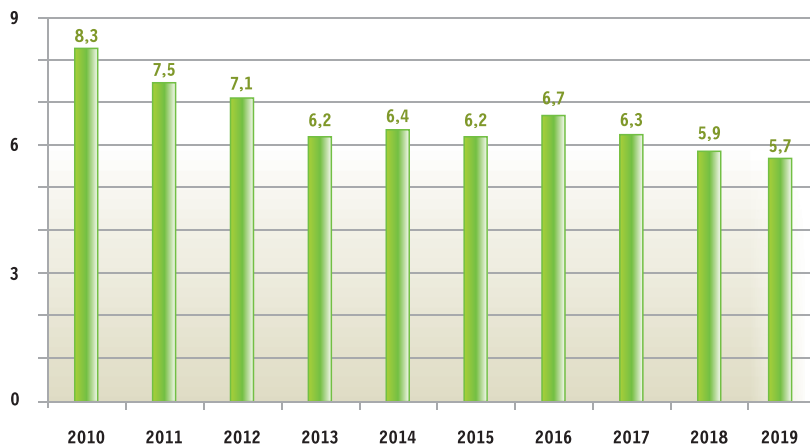
Программа по трудоустройству молодежи, реализуемая Молодежным агентством. В рамках данного проекта молодежь из группы риска в возрасте от 15 до 24 лет проходит профессиональную подготовку, получает рекомендации и фактический опыт работы для выхода на рынок труда.

Германия

Особенностью рынка труда молодежи в Германии является большое количество мигрантов. Несмотря на то, что общая безработица среди молодежи в Германии является одной из самых низких в ЕС, молодые люди из числа мигрантов сталкиваются с проблемами. Это отражается в значительно более высоком уровне NEET среди граждан третьих стран по сравнению с гражданами (21,1% против 5%) Германии.

Кроме того, ситуация с трудоустройством коренного населения, родившегося за границей (то есть второго поколения) также является неблагоприятной. Доля ранних выпускников в образовании и обучении среди иностранных студентов (23,2%) почти в три раза больше, чем среди студентов, родившихся в Германии (8,2%) в 2016 году.

Диаграмма 10. Доли молодежи категории NEET

В стране ответственность за снижение количества молодежи категории NEET несут муниципалитеты. В Германии не существует единого стандарта работы с молодежью. Работа в регионах отражает различные ценности и широкий спектр содержания, методов и форм работы. Таким образом, плюрализм работы с молодежью является результатом различных потребностей молодых людей в отдельных регионах. Кроме того, поддержку оказывают добровольные молодежные, благотворительные и религиозные объединения.

На государственном уровне находятся только департаменты по делам молодежи, которые предлагают услуги в сфере досуга молодежи и координируют работу молодежных центров по всей стране. Высокая эффективность работы молодежных центров влияет на снижение показателей доли NEET в стране. Работа молодежных центров регулируется законом и строго координируется муниципалитетами.

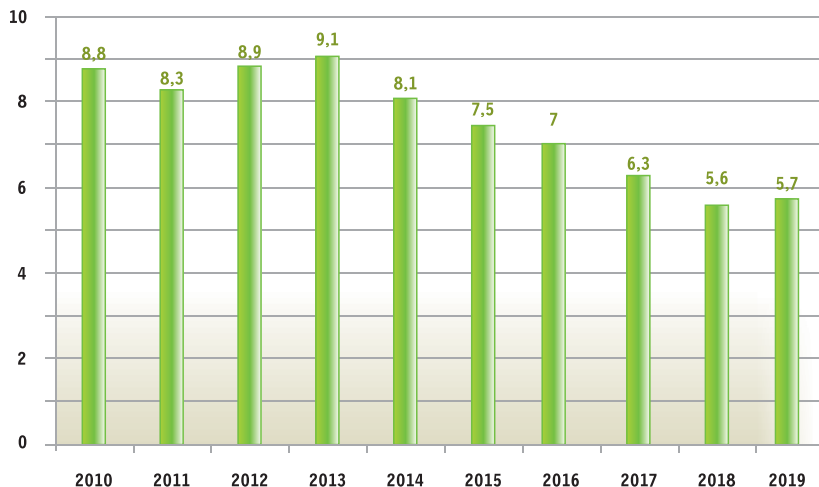
В молодежных центрах **основная цель неформального образования и поддержки – это привести молодых людей к самостоятельному определению своего будущего** и научить ответственности за свои действия. Важным элементом эффективности молодежных центров является активная вовлеченность ребенка или молодого человека в процесс образования. Молодые люди, их потребности и интересы являются приоритетными в формировании содержания и организации молодежной политики.

Основной задачей является индивидуальная помощь гражданам в личной самореализации путем развития способностей и укрепления веры молодежи занимать ответственную роль в общественно-политической жизни.

Чехия

В 2007 году в стране была утверждена государственная политика в отношении детей и молодежи на пять лет. После данной программы, других стратегических документов принято не было. При этом следует отметить, что категория молодежи NEET не рассматривается в нормативно-правовых актах.

Диаграмма 11. Доли молодежи категории NEET

Поддержка категории молодежи NEET усилилась в 2012 году, после того как количество молодежи данной категории постоянно росло. При поддержке и содействии ЕС, в рамках национальной стратегии «Европа 2020» предусматривалось сокращение безработицы среди молодежи в возрасте от 15–24 лет и уровень безработицы среди низкоквалифицированных лиц с МСКО (Международная стандартная классификация образования) 0-2 с образованием, в связи с чем была разработана национальная программа «Молодежная гарантия».

Программа «Молодежная гарантия» основана на рекомендациях Европейского Совета от 2013 года и реализуется во всех странах ЕС. Согласно данному документу **правительство Чехии гарантирует, что каждый молодой человек в возрасте до 25 лет получит предложение работы**, возможности продолжения образования, обучения или стажировки в течение четырех месяцев после того, как человек становится безработным, выпускается из образовательного учреждения или прекращает процесс обучения. Система дополнительного образования предоставляет качественные программы обучения, которые позволяют получить признаваемую профессиональную квалификацию.

Бюро труда правительства Чехии координирует и реализует данную программу в двух этапах. Первый этап индивидуального планирования действий, мер раннего вмешательства и активизации, состоит из вступительного собеседования, профилирования; консультационных услуг - в группах и/или индивидуально; работа с мотивацией; переквалификация. На втором этапе молодые люди получают персональное предложение о продолжении образования или стажировки.

Адаптация общеевропейской программы под существующие условия рынка труда Чехии позволяет молодым специалистам трудоустроиться с учетом собственных навыков. После 2013 года в стране наблюдается стабильное снижение молодежи данной категории.

В целом необходимо отметить, что вышеуказанные международные практики и адресные программы работы с молодежью категории NEET в большинстве своем преследует две взаимосвязанные цели: **приобретение новых профессиональных навыков и их практическое применение**. Как показал анализ международного опыта, многие государственные программы поддержки молодежи категории NEET направлены на обучение со стипендией и трудоустройством с субсидированием работодателей. Однако надо также понимать, что в связи с глобальной технологизацией рабочего процесса, могут открыться новые возможности для молодых людей.

Государства должны будут обеспечить молодежь не только доступ к профессиональному образованию, но и обучить их цифровой грамотности, инвестировать в инфраструктуру, инновации и исследования для обеспечения полноценного развития молодежи в новом технологическом мире. Улучшить ситуацию можно также за счет создания благоприятных условий для развития предпринимательства среди молодежи. На уровне общественного развития решение проблем молодежи категории NEET способствует экономическому росту и социальному прогрессу.

IV.

РЕКОМЕНДАЦИИ И АЛГОРИТМЫ РАБОТЫ С МОЛОДЕЖЬЮ КАТЕГОРИИ НЕЕТ

IV. Рекомендации и алгоритмы работы с молодежью категории NEET

Работа с молодежью категории NEET предполагает развитие различных компетенций, в том числе использование научно-методологического подхода. Научное осмысление позволяет совершенствовать алгоритм взаимодействия с данной социальной группой. К примеру, международные аналитические исследования показали, что основной акцент при работе с молодежью категории NEET должен быть сделан на **адресном и индивидуальном подходах в решении их проблем**. Изучение международного и отечественного опыта открывает новые возможности в работе с поколением NEET, что в свою очередь повышает эффективность реализации государственной молодежной политики. В этих целях предлагается рассмотреть следующие рекомендации.

Создание и усиление работы специализированных центров карьеры. В рамках деятельности данных центров возможно проводить ярмарки вакансий, организовывать практики, а также согласовывать учебные программы с работниками отрасли.

Одним из важных направлений центров карьеры может стать издание отдельного классификатора актуальных профессий современного рынка труда. К примеру, в Ирландии ежегодно выпускается **Национальный бюллетень компетенций**, который дает анализ местного рынка труда, отражает дефицит/избыток специалистов и уровень заработных плат по 95 категориям. Аналогичный проект выходит в России – Атлас новых профессий – навигатор по рынку труда будущего.

Расширение доступа к ведению бизнеса и обучению основам предпринимательства. Усилить привлечение «неорганизованной молодежи» к обучению основам предпринимательства, ведению бизнеса.

Органы власти Японии в центре и на местах оказывают всемерное содействие созданию новых и развитию существующих малых и средних предприятий через предоставление кредитов, гарантий по кредитам, помощи в подготовке и переподготовке кадров, и обеспечении беспрепятственного доступа к информации, необходимой для ведения хозяйственной деятельности субъектов бизнеса.

В Китае работает общественная информационная служба China SME Online (CSMEO). Информационная сеть CSMEO создана для предоставления своим пользователям самой актуальной информации о текущих изменениях и тенденциях в действующих правилах, появлении новых регулирующих документов, требуемых объемах поставок и спросе на зарубежных и местных рынках.

Расширение доступа к неформальному образованию и самообразованию, и другим направлениям формирования навыков и повышения имеющихся компетенций, а также устройства на более высокооплачиваемую работу (курсы делопроизводства, лидерства, ораторского мастерства и т.д.).

Усовершенствование доступа к качественным услугам по уходу за детьми. Интересным представляется опыт Нидерландов по снижению количества молодых матерей в категории NEET. В частности, в стране ведется работа по посещению молодых матерей на дому, регулирование рабочих часов и выплат для работающих матерей на законодательном уровне.

В **Великобритании** с 2003 года действует Закон о гибком рабочем времени, который позволяет родителям с детьми в возрасте до 6 лет или с детьми-инвалидами в возрасте до 18 лет работать в режиме гибкого рабочего времени (гибкий или сокращенный рабочий день, дистанционная работа), если они проработали у своего текущего работодателя не менее шести месяцев. Эти положения были расширены в 2007 году и теперь также распространяются и на работников, выполняющих обязанности по уходу за взрослыми³.

Расширение профориентационной работы в школах. В частности, следует проводить информационно-разъяснительные работы, классные часы с родителями школьников на предмет правильного и релевантного выбора профессии, ориентируя выпускников на востребованность специальности и имеющиеся таланты и способности. Также необходимо вовлекать школьников во внеклассные мероприятия посредством создания бесплатных центров досуга для молодежи.

По признанию отечественных экспертов, сейчас профориентационная работа ведется кафедрами вузов, но она неэффективна, поскольку представители вузов не могут ходить по всем школам республики и объяснять их преимущества.

В данном контексте примечателен опыт **Германии**, где дуальная система образования предоставляет молодым людям хорошие возможности для выхода на рынок труда. Такая система профессионального образования предполагает обучение одновременно в образовательном учреждении и на предприятии. Этот механизм позволяет сгладить транзитный период. Когда молодые люди из образовательной сферы вступают в профессиональную. Отмечается, что около 50% молодых людей, заканчивающих общее школьное образование, в дальнейшем обучаются по программам дуального обучения.

Усиление информационной работы в социальных медиа. Несмотря на быстрый рост SMM (social media marketing) и принимаемые шаги в информационной политике, большинство молодых казахстанцев не знают о действующих государственных программах по поддержке молодежи. Согласно данным центральных государственных, местных исполнительных органов и НПП «Атамекен», за последние три года (2017–2019 годы) в семи программах и проектах по поддержке молодежи приняли участие порядка 250 000 молодых людей, что составляет около 6,4% от общего количества молодежи в стране⁴. Это говорит о том, что информационная работа в социальных медиа является ключевым элементом эффективности государственной молодежной политики.

В рамках информационной политики по продвижению государственных проектов в молодежной среде лучше использовать современные инструменты воздействия и вовлечения, в том числе:

- публикация интересных социальных роликов (аниме, скетч и другое),
- размещение материалов об успешном опыте участия в государственной программе,
- прямые эфиры с администраторами и участниками государственных программ,
- инфографики со статистическими данными о результатах реализации программ для молодежи,
- конкурсы, челленджи и другое.

³ Стратегия развития комитетов ОЭСР в Казахстане. <https://www.oecd.org/countries/kazakhstan/OECD-Skills-Strategy-Kazakhstan-Russian.pdf>

⁴ Национальный доклад «Молодежь Казахстана-2020»

Организация работы по профилированию и усилению индивидуального подхода в работе с молодежью категории NEET. Данный алгоритм позволяет определить точную целевую аудиторию и их социальные установки. В Германии нуждающиеся граждане классифицируются по группам и рассматриваются через призму шести различных профилей с использованием программной оценки их «удаленности от рынка труда»⁵. При этом, каждый профиль связан с определенной стратегией обслуживания, на которую ориентируется специалист. В **Нидерландах** инструмент профилирования под названием «рабочий исследователь» устанавливает вероятность того, что соискатель возобновит работу в течение года. Для этого каждый нуждающийся в работе заполняет электронную анкету в течение первых трех месяцев безработицы. В этот период по результатам рассмотрения анкеты определяется, имеет ли соискатель работы право на интенсивную поддержку, чтобы увеличить шансы найти работу.

Во **Франции** летом 2020 года был запущен **проект «1 молодой человек – 1 решение»**, который направлен на то, чтобы предложить решение каждому молодому человеку. В рамках проекта предполагается: помощь в найме, обучение, поддержка, финансовая помощь молодым людям, находящимся в затруднительном положении. В общей сложности на это было выделено 9 млрд долларов.

Во всех вышеуказанных примерах, ключевым является адресная и индивидуальная помощь тем, кому это необходимо.

---

⁵ Стратегия развития компетенций ОЭСР в Казахстане. <https://www.oecd.org/countries/kazakhstan/OECD-Skills-Strategy-Kazakhstan-Russian.pdf>